

UTDANNING

2

4. FEBRUAR 2022

utdanningsnytt.no

**«Enkelte mener
jeg må ta meg
sammen. Det
er ikke mulig.»**

For over ett år siden fikk barnehage-
lærer Marianne Falla (42) covid-19.
Fortsatt er hun ikke tilbake i jobb.

Innhold

Kaja Mejlbo
Ansvarlig redaktør
kaja@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Redaksjonssjef
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Kristin Slotterøy
Presentasjonsjournalist
ks@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Debatt- og bokansvarlig
sj@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedssjef
ls@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

10

● Syke på ubestemt tid

Utmattelse, svikt i hukommelse og konsentrasjon, overfølsomhet for lyd og lys: Lærerne Kelly Hunter, Marianne Falla og Marit Lehn har måttet lære seg å leve med krevende senfølger av covid-19. Alle er mer eller mindre sykmeldte mer enn ett år etter smitten.

Innhold

Aktuelt	4
Hovedsaken: Senskadelivet	10
Kort og godt	18
Ut i verden	19
Grammatikkens retur	20
Spillpedagogikk i lærerutdanningen	22
Friminutt	26
Glimt	27
På tavla	28
Innspill	30
Debatt	36
Kronikk	40
Kryssord	43
Minneord	44
Lov og rett	45
Fra forbundet	46
Medlemstilbud	50

ILLUSTRASJONSFOTO ERIK M. SUNDT

● Grammatikken er tilbake

Flerspråklige elever rammes ekstra hardt av fraværet av grammatikk i språkfagene, sier professor Kristin Melum Eide. Hun gleder seg over at grammatikken er tilbake i de nye læreplanene.

● Den nye norsklplanen

30

Enhver norsklærer i skolen kan nå som i Kardemommeloven «gjøre hva man vil», bare man er «grei og snill», skriver innspillforfatter Knut J. Michelsen.

Utdanning på nettet

I nettutgaven finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som e-blad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

22

Spillpedagogikk i lærerutdanningen

Ved Universitetet i Stavanger kan studentene fordype seg i spillpedagogikk. På bildet ser vi studentassistent Eirik Midbøe Lunde med en sandnesgauk, programmert og skapt med en 3D-skriver.

Nye tider krever ny avtale

Kronikkforfatter og rektor Geir Dybdahl ønsker seg flere endringer i arbeidstidsavtalen for lærerne.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Kontaktinformasjon

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00
E-post: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2021: 167 508

issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk: Ålgård Offset

Annonsekontakt

Mona Jørgensrud, salgssjef, HS Media AS
mj@hsmedia.no
Telefon: 62 94 10 32 / 911 73 473

Medlemsservice

Kontakt Medlemsservice ved spørsmål om abonnement og bladdordningen, adresseendringer og Min side:
E-post: medlem@udf.no
Telefon: 24 14 20 00
Min side: udf.no/min-side

Ikke medlem, men ønsker abonnement?

Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som føler seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Forsidebildet

Barnehagelærer Marianne Falla (42) fikk covid-19 i desember 2020. – Utmattelsen har vært det verste, sier hun om senfølgene som har fulgt henne siden.

Foto: Joakim S. Enger

Leder: Steffen Handal

1. nestleder: Terje Skyvulstad

2. nestleder: Hege Valås

Sekretariatssjef: Lars Erik Wærstad

Leder

Kaja Mejlbø | Ansvarlig redaktør

For noen er korona-kampen langt ifra over

Nå åpnes landet opp igjen. Etter deltavirusets herjinger i fjor høst har omikron vist seg å være en langt mindre hissig variant. Dermed kan vi senke skuldrene og kvitte oss med tiltak etter tiltak.

For de fleste av oss er det en befrielse. Etter to år med regler og pekefinger skal vi endelig klemme igjen, stå tett inntil fremmede på bar og komme oss ut av hjemmekontorene.

Men alle kan ikke vende tilbake til hverdagen. For noen har covid-19 gitt dem plager som gjør at de rett og slett ikke fungerer som før.

I denne utgavens hovedreportasje har vi møtt lærerne Marit Lehn, Kelly Hunter og Marianne Falla. Marit fikk covid-19 allerede i mars 2020, Kelly samme sommer, Marianne i desember 2020. Felles for dem er utmattelsen og plagene de fortsatt sliter med.

Deres historier er viktige påminnelser når vi andre kan gjenoppta livet igjen. Hva vil skje med dem? Hvordan blir de ivaretatt av arbeidsgiverne? Hvordan blir deres opplevelser i «systemet»?

Folkhelseinstituttet (FHI) har begynt å publisere studier av senfølger etter covid-19. De ser en overhyppighet av det de kaller hjerne- og luftveisplager hos pasienter som har gjennomgått sykdommen. Foreløpig vet de, ifølge forskningssjef Signe Flottorp, lite om årsakene. Ei heller om senfølger er mer utbredt i noen yrkesgrupper. Dette må vi få mer kunnskap om.

I Storbritannia viser tallene at ansatte i utdanningssektoren er på andreplass av yrkesgrupper i forekomst av såkalt lang covid. I Norge har ansatte i skoler og barnehager stått i førstelinja uten annen beskyttelse enn kohorter og håndsprit. Hvilken risiko er de egentlig blitt utsatt for?

Tall fra Nav viser samtidig at ni av ti ansatte i skoler og barnehager som søker om å få godkjent covid-19 som yrkessykdom, får avslag. Årsaken, ifølge Nav, er at komplikasjonene ikke er alvorlige nok. Ett år med plager er heller ikke lenge nok til at FHI vil kalle det et varig mén.

Selv om vi går lysere tider i møte, må vi ikke glemme dem som er merket, kanskje for livet, i pandemien. Koronaen er ikke over dem. De har en lang kamp foran seg.

● Arbeidstidsavtalen i skolen

Flere lærere får mer tid til å være kon

Arbeidstidsforhandlingene er i havn. Den gir flere kontaktlærere i grunnskolen dobbel tid til jobben. Men i videregående vant ikke lærerne frem med sine krav.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

Etter en forhandlingspause på grunn av pandemien, landet lærerorganisasjonene og KS en ny arbeidstidsavtale for skoleverket 17. januar. I grunnskolen dobles kontaktlærertiden for lærere med over 20 kontaktelever. I videregående er resultatet at tidsressurspotten økes med 15 minutter per elev.

– Dette er en bedre avtale enn den gamle. KS har kommet oss i møte på vårt viktigste og eneste krav: mer tid til kontaktlærerjobben. I tillegg har vi fått en mer sentral avtale. Det er ikke lenger obligatorisk å forhandle arbeidstid lokalt, uttaler Utdanningsforbundets leder Steffen Handal i en pressemelding, men legger til:

– Man får det aldri helt som man vil i forhandlingene. Vi skulle gjerne ha fått til mer, særlig for kontaktlærerne i videregående. Men det var rett og slett umulig.

Mer krevende

23. november i fjor gikk startskuddet for forhandlingene mellom kommunes arbeidsgiver KS og lærerorganisasjonene om en ny arbeidstidsavtale. Hovedkravet til Utdanningsforbundet var mer tid til kontaktlærerfunksjonen for alle lærere, både i grunnskolen og videregående skole.

– For mange lærere er det overhodet ikke samsvarende mellom omfanget av oppgaver og tiden de har til å utføre dem. Tiden som er satt av til kontaktlærerfunksjonen i arbeidstidsavtalen, har vært uendra i flere tiår, selv om oppgavene, også de lovpålagte, er blitt stadig flere og mer krevende, uttalte Handal den gangen.

Også KS skrev i sitt tilbud til forhandlingene at kontaktlærerfunksjonen er svært viktig for tett og god oppfølging av elever, og at den er blitt mer omfattende de siste 20 årene. Samtidig preserte de at avtalen så langt ikke har tatt høyde for at det er forskjell på å være kontaktlærer for få eller mange elever. Det er nå endret.

Ingen automatisk økning i videregående skole

I avtalen som både Utdanningsforbundet, Skolelederforbundet, Skolenes landsforbund og Norsk Lektorlag har sluttet seg til, heter det at kontaktlærerressursen i grunnskolen dobles for kontaktlærere som har 21 kontaktelever eller flere.

Det betyr en økning fra 45 minutter til halvannen time i uken. I tillegg beholdes tidsressurspotten i grunnskolen, og den bør fortsatt brukes på kontaktlærerne som har behov for mer tid.

Kontaktlærerne i videregående fikk imidlertid ingen tilsvarende automatisk økning. Men tidsressursen i videregående er økt med 15 minutter pr. elev på hver skole. Det er lagt inn en formulering i avtalen som spesifiserer at tidsressurspotten som hovedregel skal brukes til å gi lærerne/kontaktlærerne mer tid til sine oppgaver.

Vil ha avsatt mer tid i videregående

Utdanningsforbundets leder legger ikke skjul på at han helst ville hatt et bedre resultat for kontaktlærerne i videregående.

– Det var vanskeligst for oss å få gjennomslag for forbedringene vi ønsket for videregående opplæring. Her ble det nødvendig med et kompromiss for å få til noe i det hele tatt. Økningen vil riktignok kunne bidra til å bedre situasjonen for kontaktlærere med store klasser. Det er bra, men den er ikke tilstrekkelig. Videregående opplæring har en altfor liten kontaktlærerressurs til de omfattende oppgavene jobben medfører. Men vi anser dette som et første skritt på veien og vil fortsatt jobbe for kontaktlærerne ved kommende forhandlinger, sier Handal i pressemeldingen og legger til:

– Det hviler et tungt ansvar på fylkeskommunene og skolene. De må sikre mindre klasser, og at hver kontaktlærer skal få ansvar for færre elever. Sentrale myndigheter har også et ansvar for å bidra med tydelige reguleringer og tilstrekkelig med ressurser.

Den nye avtalen gjelder fra 1. januar i år, men trer ikke i kraft før skoleårets start til høsten.

Glad for «forenkling og

Tor Arne Gangsø i KS er fornøyd med den nye arbeidsavtalen, som han mener er blitt forenklet og modernisert.

– Pandemien har vist oss at hvor og når lærerne gjør sitt arbeid utenom undervisningen bør avhenge av hva slags oppgaver det er snakk om og hva som er hensiktsmessig for å løse skolens oppdrag best mulig. Godt og tillitsfullt samarbeid

Kontaktlærer

Den nye arbeidstidsavtalen sikrer kontaktlærere i grunnskolen med flere enn 21 elever én og en halv time i uka til denne delen av jobben.

ILLUSTRASJONSFOTO
SILJE-KARINE ROBINSON

Ny arbeidstidsavtale i skolen

Kontaktlærerressursen i grunnskolen dobles for kontaktlærere som har 21 kontaktelever eller flere. Det betyr en økning fra 45 minutter til halvannen time i uken. I tillegg beholdes tidsressurspotten i grunnskolen, og den bør fortsatt brukes på kontaktlærerne som har behov for mer tid.

Kontaktlærerne i videregående opplæring fikk ingen tilsvarende automatisk økning. Men tidsressursen i videregående er økt med 15 minutter pr. elev på hver skole. Det er lagt inn en formulering i avtalen som spesifiserer at tidsressurspotten som hovedregel skal brukes til å gi lærerne/ kontaktlærerne mer tid til sine oppgaver.

Avtalen har en ny innledningstekst som tydeliggjør lærerens rolle. Blant annet slår den fast at undervisning er skolens kjerneoppgave, og at lærerne må få tid og rom til å forberede undervisningen.

Partene er ikke lenger pålagt årlige forhandlinger om arbeidsårets lengde etter punkt 4 i avtalen. Det er likevel fortsatt fullt mulig å forhandle om flere dager til kompetanseheving og planlegging. I den nye avtalen presiseres at det skal føres drøftinger om innholdet i plandagene. Det stod ikke i gammel avtale.

Lærerne har fått økt fleksibilitet angående hvor de skal utføre jobben. I den nye avtalen brukes begrepet «planfestet arbeidstid» i stedet for «arbeidstid på skolen». I punkt 5.1 i avtalen slås det fast at planfestet arbeidstid er 1300 timer (barneskole), 1225 timer (ungdomsskole) eller 1150 timer (videregående). Dette gjelder så lenge partene lokalt ikke blir enig om annet i forhandlinger. Det er med andre ord ikke lenger obligatorisk å føre forhandlinger lokalt om arbeidstid på skolen. Likevel er det fortsatt full anledning til å forhandle om lokale løsninger når partene ønsker dette. I avtalen spesifiseres det at partene kan bli enige om mer fleksible arbeidstidsordninger.

modernisering»

mellom ledere, lærere og de tillitsvalgte er avgjørende, sier Tor Arne Gangsø, arbeidslivdirektør i KS, i en pressemelding.

Han erkjenner at rollen som kontaktlærer er viktig og er blitt mer omfattende de siste årene.

– KS er enig med lærerorganisasjonene i at kontaktlærere med store klasser trenger mer tid. Det får de i den nye avtalen, sier Gangsø.

Tor Arne Gangsø,
arbeidslivdirektør i KS.

FOTO KS

Kompetansekravene

Regjeringen fjerner kravene for lærere

Med lovforslaget regjeringen kommer med til våren, er avskiltingsvedtaket historie. Samtidig doubler de plassene for videreutdanning i praktisk-estetiske fag.

TEKST Kaja Mejibo | kaja@utdanningsnytt.no

– Vi er i gang med jobben som vil reversere avskiltingen av erfarne lærere. I løpet av våren vil vi komme med et lovforslag og innen 2025, som nå er fristen for å oppfylle kompetansekravene, vil loven være endret, lover kunnskapsminister Tonje Brenna.

I 2014 gikk et flertall på Stortinget inn for å vedta nye kompetansekrav i norsk, engelsk, matematikk, tegnspråk og samisk.

Kravene innebærer at en lærer må ha 30 studiepoeng i fag for å kunne undervise i disse fagene på

barneskolen og 60 studiepoeng i ungdomsskolen. I 2015 ble det bestemt at kravene ble gjeldende for alle lærere, uansett når de er utdannet.

Dermed ble mange tusen lærere som er utdannet før 1. januar 2014 ikke lenger kvalifisert for å undervise i fagene fra 2025 om de ikke tok videreutdanning.

Lære matematikk på sløyden

Allerede den gangen viste lærerorganisasjonene stor motstand mot den såkalte avskiltingen av erfarne lærere. I valgkampen i høst innrømmet Arbeiderpartiet, som stemte for forslaget i 2015,

at det hadde slått feil ut.

– I lovforslaget vil vi fjerne kompetansekravene for å undervise i spesifikke fag for lærere utdannet før 2014. I tillegg doubler vi antall videreutdanningsplasser i praktisk-estetiske fag. Til sammen vil det gi den enkelte skoleleder og lærer mulighet til å se helhetlig på kompetansen ved skolen og identifisere hvor de har behov for påfyll, sier Brenna.

– Høyre mener at en reversering av vedtaket fra 2014 verken vil komme elevene eller lærerprofesjonen til gode. Hva oppnår dere ved å fjerne kompetansekravene?

No blir dei «påskilta» igjen

Då lærar Sylvi Reinsnos første gongen hørte at ho ikkje lenger skulle kunne undervise i matematikk, trudde ho det var ein spøk. No er ho glad for at dei skjerpa kompetansekrava ikkje skal få attendeverkande kraft.

TEKST Harald F. Wollebæk | hw@utdanningsnytt.no

Sylvi Reinsnos i Førde er ein av dei råka lærarane som no er glade for at det ikkje blir noko av denne såkalla «avskiltinga» av lærarar med allereie godkjend utdanning.

Sjølv underviser ho i dei fleste faga på 1.–4. trinn på Flatene skule, mellom anna i matematikk, eit fag ho ikkje har dei naudsente 30 studiepoenga i for å kunne halde fram med å undervise i etter 2025. Ho har 15. No er det altså klart at dei nye krava ikkje får attendeverkande kraft.

– Eg tenkjer at det skulle berre mangle. Erfaring må òg leggjast vekt på, ikkje berre studiepoeng, seier Sylvi Reinsnos.

Ikkje tilbod om nok matematikk

Ho har vore lærar i 30 år, og då ho i si tid tok lærarutdanninga i Sogndal, var det ikkje tilbod om

tilsvarande 30 studiepoeng i matematikk.

– Då ville det ha vore urettferdig å bli straffa for det no, tykkjer ho.

Sylvi Reinsnos understrekar at det er flott at lærarar har høve til å ta vidareutdanning.

– Men det er lagt opp ganske snevert. Basisfaga er viktige, men ein bør òg stole på at lærarane sjølve veit kva dei vil trenge, seier Reinsnos, som har sjølv opp gjennom åra oppdatert seg fagleg, mellom anna ved å ta ulike kurs.

Fagleg tryggleik

– Har du kjent deg på gyngande grunn fagleg fordi du ikkje har 30 studiepoeng i matematikk?

– Nei. Vi har fått lærarar her med fleire studiepoeng enn eg. Likevel spør dei meg, fordi eg har erfaring og har oppdatert meg. Vi er kollegaer som jobbar tett saman og dreg i lag.

Då ho første gongen hørte at ho ikkje lenger skulle kunne undervise i matematikk, trudde ho det var ein spøk.

– Det blei presentert som at utdanninga ikkje var gyldig lenger. Det gjer noko med sjølvttilliten. Styresmaktene sa dei ville auke statusen til lærarane. Det gjer ein ikkje ved å seie at det er ein heil gjeng som ikkje er kvalifiserte.

– Erfaring må òg leggjast vekt på, ikkje berre studiepoeng, seier Sylvi Reinsnos, lærar i Førde i Vestland.

FOTO PRIVAT

Allsidige på barnetrinnet

Nils Kristian Gillebo er lærar på mellomtrinnet ved Hammartun skole på Lillehammer. Der underviser han i dei fleste faga, bortsett frå engelsk og musikk. Han tykkjer det har vore ein uting at lærarar med allereie godkjend utdanning skulle bli omfatta av dei skjerpa kompetansekrava.

– Mange av oss som jobbar på barnetrinnet, prøvde å få ei mest mogleg allsidig utdanning, slik at vi kunne dekke heile spekteret. Ei av føremonene med barnetrinnet er at elevane har same

utdannet før 2014

– Med vedtaket i 2015 bommet vi på hvilke krav det er fornuftig å stille. Vi vil ha lærerutdanna lærere i skolen, men det er feil å bruke 1,7 milliarder kroner i året på å få lærere til å videreutdanne seg i tre fag, selv om de har masse kompetanse og erfaring, og uten at vi vet om det er behovet de eller skolen har. Vi mener det er fullt mulig å lære matematikk på sløyden og øve på å lese i mat og helse. Vårt mål er en mer praktisk og variert skole der fagene virker sammen for at elevene skal få best mulig læring.

– Mindre detaljstyring

– Men har ikke kompetansekravene i seg selv lagt et press på skolelederne og sørget for at flere lærere faktisk får etter- og videreutdanning?

– Jeg både håper og tror at lærere som tenker

at de trenger påfyll, vil få den muligheten også i fremtiden. Nå sier vi at vi stoler på lærerne og deres ledere i å identifisere hvilket påfyll de trenger. Med doblingen av plasser i praktisk-estetiske fag blir mulighetene større, men detaljstyringen er blitt mindre.

Brenna lar seg heller ikke skremme av de siste tallene fra Utdanningsdirektoratets statistikkbank, GSI. De viste at 14 prosent av norsk-lærerne, 19 prosent av matematikklærerne og 31 prosent av engelsklærerne ikke oppfyller kompetansekravet.

– Et visst antall studiepoeng trenger ikke si så mye om hvor god du er til å undervise i et fag, og er du lærerutdannet, har du masse kompetanse uansett, sier Brenna.

– Svekker satsingen på lærere

Jan Tore Sanner, skolepolitisk talsperson i Høyre, er negativ til regjeringens forslag.

– Regjeringen svekker satsingen på lærerne og grunnleggende ferdigheter i skolen gjennom å senke kravene til lærerne og ikke prioritere videreutdanning i norsk, matte og engelsk, sier Sanner.

Kunnskapsminister Tonje Brenna kommer snart med et lovforslag som reverserer «avskiltingsvedtaket» av erfarne lærere.

FOTO: TERJE BENDIKSBY/NTB

– Ei av føremonene med barnetrinnet er at elevane har same lærar i fleire fag, meiner Nils Kristian Gillebo, lærar på Lillehammer.

FOTO: PRIVAT

lærer i flere fag, seier Gillebo, som har vore lærer i 33 år.

Kollektiv kunnskapsheving

Han har 15 studiepoeng i matematikk og ville difor ha vorte nøydd til å slutte å undervise i faget etter 2025 med dei noverande reglane.

No er han 59 år og tykkjer difor det ikkje er aktuelt å ta vidareutdanning. Men han legg vekt på at lærarar som tek vidareutdanning, bidreg til kunnskapsheving for heile lærarkollegiet.

– Dei tilfører miljøet mange nye impulsar og er flinke til å dele kompetansen med oss. I tillegg har vi hatt faggrupper i dei enkelte faga, der vi diskuterer faget og utvekslar erfaringar, seier Nils Kristian Gillebo.

Gratis videreutdanning for lærere:

Kompetanse for kvalitet

Nett- og samlingsbasert studium:

- Grunnleggende lese- og skrive- og matematikkopplæring 1-4 trinn

Nettstudier:

- Andrespråkspedagogikk 1.-13. trinn
- Profesjonsfaglig digital kompetanse, trinn 1-10 trinn
- Profesjonsfaglig digital kompetanse, trinn 11-13 trinn

Søknadsfrist 1. mars

usn.no/kfk

USN Universitetet
i Sørøst-Norge

● Arbeidstid i barnehagene

Utdanningsforbundet fikk ikke KS med på at hver barnehage skal ha en styrer som er fysisk til stede.

ILL.FOTO PAAL SVENDSEN

KS avviste krav om stedlig styrer

Dermed videreføres den gjeldende arbeidstidsavtalen for barnehagelærere ut 2023.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

Utdanningsforbundet fremmet krav om å sikre stedlig styrer i den enkelte barnehage og assisterende styrer i store barnehager. KS avviste imidlertid kravet. Dermed videreføres den gjeldende arbeidstidsavtalen for barnehagelærere ut 2023.

– KS viste ingen vilje til å forbedre avtalen ved å endre på punktet om styrere og ledere i arbeidstidsavtalen, sier Utdanningsforbundets leder Steffen Handal til udf.no og legger til at han er skuffet over utfallet.

– Barnehagelærerrolleutvalget var tydelige på at de oppgavene styreren nå er tillagt, er mer enn en person kan makte. Tilbakemeldingen fra våre

egne medlemmer er også klar: Styrerressursen er for knapp. Det er skuffende at KS ikke griper muligheten til å gjøre noe med denne situasjonen, sier Handal.

I barnehagelærerrollerapporten kommer det frem at situasjonen bidrar til at styrerens oppgaver delegeres nedover.

– Når barnehagelærere må gjøre styrerens oppgaver, får de mindre tid til barna og til planleggingsarbeid. Dette bidrar til å forverre bemanningskrisa i barnehagene, sier Handal.

Utdanningsforbundet skriver på sine nettsider at de nå vil jobbe opp mot regjeringen for å få gjennom kravet.

I Hurdalsplattformen heter det at regjeringen skal «forbedre bemanningsnormen slik at den sikrer barna nok ansatte. Dette skal skje blant annet ved å stille krav til vikarbruk, krav til stedlig leder, gjennomgå oppgaver som tar ansatte bort fra barna, og gjennomgå finansieringen av normen.»

● Lærerutdanning

Regjeringen endrer opptakskravene

Fra våren av endrer regjeringen opptakskravene til lærerutdanningen slik at det blir to opptakskrav til utdanningen. Målet er flere kvalifiserte søkere.

For å komme inn på lærerutdanningen til våren må søkere ha minst 40 skolepoeng og karakteren 3 i matematikk, slik regjeringen bestemte i høst, eller minst 35 skolepoeng og karakteren 4 i matematikk. Det opplyser regjeringen i en pressemelding.

Kravet om karakteren 4 i matematikk for å komme inn på lærerutdanningen ble innført av Solberg-regjeringen i 2016 og skroket av den nye regjeringen i Hurdalsplattformen.

Nestleder i Høyre, Jan Tore Sanner, mener regjeringas nye opptakskrav er uambisiøse.

– Flere lærere er nå bedre forberedt og rustet for lærerstudiet, færre faller fra første året, og flere gjennomfører uten forsinkelse. Vi får med andre ord både lærere som er sterkere i matematikk, og flere lærere ut i norske klasserom, som faktisk er det viktigste for elevene. Det blir ikke bedre undervisning av å senke kravene til og ambisjonene for lærernes kompetanse, sier Sanner. ©NTB

● Podkast

Læreren styrte med jernhånd

● I en ny podkast på Utdanningsnytt.no forteller tidligere elever ved Hellen skole i Bergen hvordan det var å gå på folkeskolen for seksti år siden og ha en klasseforstander som styrte med jernhånd og mobbet de svakeste og mest sjenerte elevene. «Hun lukket døren» er en fortelling i sju episoder i podkasten Storefri på Utdanningsnytt.no. Det handler om foreldre som ikke visste, ikke turde eller ikke kunne sette seg opp mot læreren og beskytte sine barn. Det var de fattigste som ble mobbet mest, mens barna til de bedrestilte gjerne slapp unna. Podkasten er laget av Anne Synnevåg, mangeårig journalist i NRK. Hun var selv en av elevene i denne klassen.

Barnehage

Samiskspråklige får lønnstillegg

Samisktalende barnehagelærere i Tromsø har fått økt lønna si med 25 000 kroner.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Samtidig har fagarbeidere og assistenter med samisk som morsmål fått ei lønnsøkning på 10 000. Tillegget i Tromsø er funksjonstillegg for å beholde og rekruttere samisktalende personell i barnehagene, og er et resultat av lønnsforhandlingene i 2021. I dag er det seks pedagoger og fem fagarbeidere som får dette funksjonstillegget.

– Er det ikke fantastisk, sier Mikkel Eskil Mikkelsen (Norske Samers Riksforbund), sametingsråd for utdanning, oppvekst og forskning.

Han kjenner ikke til at andre kommuner har innført tilsvarende ordninger.

Rekrutteringsproblemer

– Bakgrunnen er store problem med å få barnehagepersonell med samisk som morsmål. Nå søker vi etter to samisktalende barnehagelærere, i hele Norden, sier Berit Vassmyr, rådgiver i Tromsø kommune.

Tromsø har en samisk barnehage med to avdelinger, og to avdelinger for samisk i en større barnehage. Dette ser ut til å dekke etterspørselen, ifølge Vassmyr.

Anna Lill Sarabakken er fagleder for den

samiske barnehagen og sitter i styret for Utdanningsforbundet Tromsø.

– Barnehagen vår har fem pedagogstillinger. Men vi er bare to som både er samisktalende og har barnehagelærerutdanning, sier hun.

En samisktalende fagarbeider arbeider som barnehagelærer med dispensasjon. En samisktalende assistent er samtidig barnehagelærerstudent.

– Hvorfor er det så vanskelig å få samisktalende personell?

– Det er jo ikke mange å ta av. Og når det gjelder barnehagelærerne, konkurrerer vi med skolen om de samme personene. Det er mangel på samiskspråklige lærere også, og skolen er glad om de får tak i en barnehagelærer.

– Burde heller vært likt for alle

– Er du fornøyd med ordninga?

– Jeg synes funksjonstillegget skulle vært likt for hele personalet. Lønnsforskjellene i personalet begrunnes med utdanning, men å ha samisk morsmål er ikke en del av utdanninga. Dessuten er Tromsø blitt en svært dyr by. Det er vanskelig å etablere deg her, også med de 10 000 ekstra.

Leder i Utdanningsforbundet Tromsø, Katrine

Det er mangel på samiskspråklige ansatte i barnehagene. Ekstra lønnstillegg for samiskspråklige ansatte er et av virkemidlene for å bøte på dette.

ILL.FOTO ERIK M. SUNDT

Aursand, sier at ordninga er en fin start på et viktig tiltak. Men også hun understreker at Tromsø er blitt en svært dyr by å etablere seg i.

– Funksjonstillegga er ikke store nok til at de aleine får samisktalende barnehagepersonell til å søke seg til kommunen, mener hun.

– Viktigste steinen i byggverket

– Barnehagen er den første, og derfor den viktigste, steinen i byggverket som skal sikre det samiske språket, sier Mikkel Eskil Mikkelsen.

– Mister vi barnehagebarna, mister vi språket. Lønn er erkjent som et viktig rekrutteringsmiddel til viktige stillinger. Da må vi bruke lønn for å få det barnehagepersonalet vi trenger, sier han.

Prestvannet skole i Tromsø gir samisk- og finskundervisning. Lærerne som underviser i disse språka har hatt et funksjonstillegg på 21 000 kroner i året. Det ble økt til 25 000 samtidig med at barnehagelærerne fikk sitt tillegg.

Ledige lærerstillinger høsten 2022

Barn og unge er fremtiden - den skapes nå!

Fredrikstad kommune har 30 grunnskoler, og vi trenger flere positive og dyktige lærere til barne- og ungdomstrinnet.

Søknadsfrist: 14. februar 2022

www.fredrikstad.kommune.no Servicetorget 69 30 60 00 facebook.com/Fredrikstad.kommune

Mer informasjon: www.fredrikstad.kommune.no/stillinger

Mistet helse i pandemien

Barnehagelærerne Kelly Hunter og Marianne Falla sliter med utmattelse og er overfølsomme for lyd og lys etter koronasykdommen. Over ett år etter at de ble smittet, er de fortsatt ikke tilbake i jobb.

TEKST Kari Oliv Vedvik, Kaja Mejlbo og Kirsten Ropeid FOTO Joakim S. Enger

«Jeg klarer å jobbe 20 prosent fordelt på tre eller fire dager.»

Kelly Hunter,
barnehagelærer

– Jeg hadde planlagt å stå i jobb i ti år til, minst. Nå klarer jeg å jobbe 20 prosent fordelt på tre eller fire dager. Da er jeg bare utendørs, vel å merke. Inne går ikke, ikke ennå, men kanskje hvis jeg blir bedre, forteller Kelly Hunter.

Halvannet år er gått siden 54-åringen ble smittet av korona, på jobb i Kurland barnehage på Furuset i Oslo.

Hun ble «skikkelig syk» forteller hun, men ikke så syk at hun trengte sykehusinnleggelse. Etter noen uker frisknet hun også til igjen. Så ble hun verre. Blant annet måtte hun bruke krykker i seks uker for å ta seg frem.

– Jeg sliter fortsatt med konsentrasjonen, er overfølsom for lyd og lys. Nerven i kroppen virker som de er i helspenn, og det vibrerer liksom inne i meg. I tillegg har jeg begynt å stamme, forteller Kelly.

Nerveplagene gjør at hun av og til må stå opp om natten for å ta en kald dusj. Å jobbe fulltid virker som en fjern fortid. Med lønnstøtte fra Nav prøver hun seg noen timer i uken.

Kollega Marianne Falla (42) håper hun skal få samme løsning. Også hun sliter med langtidsvirkninger etter koronasjukdommen. Av ti årsverk er faktisk tre pedagogiske ledere i barnehagen langtidsykemeldte etter covid-19.

– Jeg er over på arbeidsavklaringspenger og ikke tilbake i jobb. Men jeg håper å få på plass en ordning, slik at jeg kan prøve meg litt sånn som Kelly, sier Marianne.

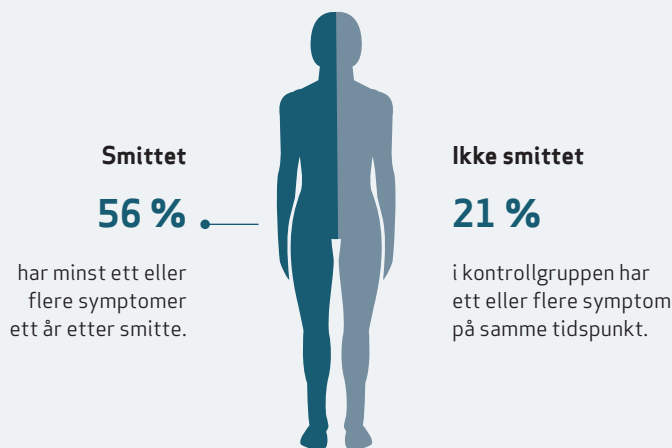
Hjernetåke og luftveisplager

Siden mars 2020 er over 640.000 nordmenn blitt smittet av koronaviruset. I desember viste tallene at over 10.000 av dem er ansatte i barnehage og

FHIs funn om smitte og senfølger etter

Forskerne identifiserte to hovedgrupper av symptomer

- 1 Symptomer knyttet til hjernen, for eksempel i form av hjernetåke, dårligere hukommelse eller svimmelhet, og i tillegg hjertebank og utmattelse.
- 2 Symptomer fra luftveiene, slik som hoste og kortpustethet.

undervisning. Etter de siste ukenes smitteøkning er de blitt langt flere. For noen er dessuten plagene langvarige. Ifølge Norsk Helseinformatikk utvikler én av fem covid-19-pasienter et sykdomsbilde som varer lenger enn 12 uker.

– Vi kaller det senfølger etter covid-19, presiserer Signe Flottorp, forskningssjef ved Folkehelseinstituttet (FHI).

Gjennom pandemien har FHI fulgt rundt 70.000 voksne deltakere, foreldre i Den norske mor, far og barn-undersøkelsen (MoBa). 170 av disse ble smittet av koronaviruset i mars-april 2020. Ytterligere 583 personer ble smittet et drøyt halvår senere, i perioden september 2020 til januar 2021. Ifølge FHI opplever disse en overhyppighet av hjerne- og luftveissymptomer opp til tolv måneder senere, sammenlignet med de som ikke har vært smittet.

Noen rapporterte om plager som hjernetåke, dårligere hukommelse, svimmelhet, hjertebank og utmattelse. Andre om hoste og kortpustethet.

covid-19-sykdom

Smitteforekomst

Hele befolkningen
i yrkesaktiv alder

22 per 1000

Assistent	32 per 1000
Førskolelærere	28 per 1000
Grunnskolelærere	29 per 1000
Videregående-lærere	20 per 1000

Endret smak/lukt

1 av 6 rapporterte at smak- eller luktesans fortsatt
var endret ett år etter infeksjon (16,9 prosent).

Utmattelse («fatigue»)

Smittet

17,4 %

av smittede rapporterte
at de opplevde utmattelse
(«fatigue») tolv måneder
etter infeksjon.

Ikke smittet

Ny forekomst av
fatigue blant ikke-
smittede var

3,8 %

Redusert hukommelse

Smittet

18,2 %

av dem som hadde hatt
covid-19 rapporterte om
redusert hukommelse tolv
måneder etter smitte.

Ikke smittet

Tilsvarende for
personer som ikke
hatt covid-19 var

3,6 %

Flottorp understreker at deltakerne i studien var
uvaksinerte da de ble smittet.

– Når så mange rapporterer om langvarige plager, har
det vært forsvarlig at ansatte i skoler og barnehager har
stått i jobb mer eller mindre ubeskyttet de siste to årene?

– Ja, smitteforekomsten er ikke noe særlig høy-
ere blant lærere enn i befolkningen generelt. Vi vet
imidlertid ikke hvordan forekomsten har vært av
senfølger etter covid-19 i særskilte yrkesgrupper,
sier Flottorp.

Det gjør man derimot i Storbritannia. Der rap-
porterer stadig flere lærere at de har langvarige
plager etter covid-19. Mens tre prosent av hel-
searbeiderne melder om senplager etter viruset,
gjelder det 3,1 prosent av ansatte i utdannings-
sektoren.

FHIs forskningssjef opplyser at de har gjort egne
vurderinger av om lærerne har hatt et trygt og for-
svarlig arbeidsmiljø i pandemien.

– Og vi mener at de har hatt det. Da vaksinene

«Uavhengig av hva
plagene skyldes, er
det viktig at disse
pasientene får et
behandlingstilbud.»

Signe Flottorp,
forskningssjef i FHI

kom, kunne vi også senke skuldrene for bekym-
ring for alvorlig akutt sykdom, som vi vet gir økt
risiko for senfølger. En fersk studie fra Israel viste
også at uvaksinerte som ble smittet, hadde større
risiko for senfølger enn vaksinerte som hadde
gjennomgått covid-19. Det er dessuten grunn til
å tro at omikron-varianten vil gi færre senfølger,
ettersom folk blir mindre syke.

30 tilsyn i løpet av pandemien

Også hos Arbeidstilsynet mener de at arbeids-
situasjonen for ansatte i skoler og barnehager i
utgangspunktet har vært forsvarlig i pandemien.

– Vi kan selvsagt ikke gjøre en vurdering av
om et arbeidsmiljø er forsvarlig for en hel yrkes-
gruppe, dette er vurderinger som må gjøres ved
enkeltskoler og enkeltbarnehager, sier avdelings-
direktør Monica Seem.

I løpet av koronapandemien har de gjort 30
slike tilsyn. Ifølge Seem avdekket de brudd på

smittevernreglementet i cirka 10 prosent av dem.

– Det underbygger et inntrykk av at skoler og barnehager har jobbet godt med smitteverntiltakene, og at dette er arbeidsgivere som er sitt ansvar bevisst, sier hun og legger til:

– Et forsvarlig arbeidsmiljø betyr imidlertid ikke at enhver risiko er eliminert, men at arbeidsgiver følger de rådene og tiltakene som myndighetene har bestemt, og på den måten reduserer smittefaren så mye som mulig. Det er risiko for å bli smittet overalt i samfunnet når det er en pandemi, også på arbeidsplasser.

Forskningssjef hos FHI, Signe Flottorp, påpeker også at man ikke kan utelukke at selve smitteverntiltakene kan ha påført folks stress og dermed også langvarige symptomer.

– Stress kan utløse samme typen plager som selve sykdommen. Vi ser at også personer som

Ni av ti får avslag på søknad om yrkesskadeerstatning

Godkjent

12 %

Avslått

88 %

Behandlede søknader

Søknader til NAV

Lærere

Avslått: 107
Godkjent: 21
Ikke avgjort: 62
Totalt: 190

Barnehageansatte

Avslått: 134
Godkjent: 13
Ikke avgjort: 52
Totalt: 199

Andre ansatte i skolen

Avslått: 70
Godkjent: 7
Ikke avgjort: 23
Totalt: 100

KILDE Nav

På grunn av plagene de har fått etter å ha hatt covid-19, er det mest behagelig for Kelly Hunter og Marianne Falla å være utendørs når de er tilbake på jobb i barnehagen.

«Jeg vil jo ikke dette. Å bli frisk og kunne jobbe igjen er det jeg ønsker.»

Marianne Falla, barnehagelærer

ikke har gjennomgått covid-19, rapporterer økt forekomst av en rekke plager, sier hun.

– Vi vet lite om årsaken til ulike typer senfølger. Men uavhengig av hva plagene skyldes, er det viktig at disse pasientene får et behandlingstilbud. Helsedirektoratet har laget en veileder for dette. De som opplever at de ikke kommer seg, at de ikke fungerer som før eller ikke lenger kan stå i jobb, skal følges opp av fastlegen og få et tilbud om rehabilitering. Det er viktig at den enkelte blir tatt på alvor.

– Når man har hatt plager i over ett år etter koronasykdom, er det da å betrakte som et varig mén?

– Nei, vanligvis ikke. Har man ligget på intensiven og fått skade på lungene, er det risiko for permanent skade, selv om rehabilitering kan gi betydelig bedring. Men ett år med luftveisplager og hjernesymptomer er ikke lenge nok til at vi kaller det varig. Flere studier viser at prognosene er gode for de fleste. Mye går over av seg selv, og der det ikke gjør det, mener vi rehabilitering kan hjelpe.

Måtte ta opp lån

Barna i Kurland barnehage har tatt turen ut i vinter været. Mens de leker utenfor, viser Kelly Hunter og Marianne Falla vei inn. Marianne slår av et tørkeskap ute i garderoben.

– Lyden forstyrrer meg. Den gjør det vanskelig å konsentrere seg, forklarer hun.

Mange lyder klarer de ikke å skjerme seg fra. Som den fra ventilasjonsanlegget av barna som leker i naboavdelingen.

– Det er vanskelig å konsentrere seg. Jeg glemmer mye. Etter hvert har jeg laget meg rutiner. Etter å ha tørrkokt kjeler noen ganger, kan jeg ikke sette på komfyren uten å ha på alarm, forteller Kelly.

– Jeg kan gå for å pusse tennene, for så å finne ut at tannbørsten er våt og at jeg må ha gjort det like før, sier Marianne.

Marianne Falla ble syk i desember 2020. På den tiden var det ikke registrert smitte i barnehagen, så hun er usikker på hvor hun fikk viruset. Hun hadde dessuten vært gjennom en intens periode med flytting og trodde det var derfor hun følte seg så utmattet og sliten etter at koronaviruset slapp taket. Først i januar 2021 ble hun 50 prosent frisk-

meldt og forsøkte seg på jobb igjen.

– Jeg jobbet 3,5 time om dagen. Resten av tiden sov jeg bare, jeg maktet ingenting. Jeg kom rett og slett ikke ut av sengen. Utmattelsen har vært det verste for meg, forteller Marianne.

I mars i fjor ble hun 100 prosent sykemeldt og har vært det siden.

– Jeg er blitt fulgt opp av fastlegen min. For meg har det å gå turer i mitt eget tempo vært veien fremover. Nå klarer jeg å trene og er i fysisk god form, men har dessverre fortsatt mange plager.

Etter at hun kom på arbeidsavklaringspenger i november i fjor, har økonomien blitt merkbart trangere.

– Jeg har måttet ta opp lån for å få det til å gå rundt. Det ikke å kunne jobbe er en stor belastning i seg selv, men det er også blitt en økonomisk belastning, sier hun.

Da covid-19 kom, fikk man utvidet antall egenmeldingsdager. Falla mener man også burde utvide retten til sykemelding, eller få på plass en annen kompensasjon for tapt lønn.

– Håpet er å komme tilbake i jobb og få rettet opp økonomien igjen. Jeg skal få støpt øreplugger. Kanskje det kan hjelpe så mye at jeg klarer å være her igjen. Men å være utendørs er nok mest realistisk for meg også.

Kelly Hunter på sin side har fått vedtak om yrkessykdom hos Nav.

– Men jeg tror ikke det har fått noe å si for utbetalingene derfra. Jeg har også en søknad inne hos Oslo pensjonsforsikring, men vet ikke om jeg får og hva jeg kan få. Jeg lurte også på hva som skjer med pensjonen min hvis jeg ikke kommer meg tilbake i jobb. Det har jeg ikke klart å finne ut av.

Begge sier det å måtte sende søknader og huske meldekort til Nav er tilleggsbelastning.

– Det er demotiverende. Jeg vil jo ikke dette. Å bli frisk og kunne jobbe igjen er det jeg ønsker, sier Marianne.

489 søknader om erstatning

Ifølge Nav har 489 ansatte i skoler og barnehager søkt om erstatning ved yrkesskade. 352 saker er ferdigbehandlet. 311 av dem, eller ni av ti saker, endte med avslag. Det er langt flere avslag enn for skademeldinger ellers. 32 prosent av alle ska-

demeldingssaker hos Nav siden 2017 endte med avslag.

Nav opplyser at for å få søknaden godkjent, må covid-sykdom ha medført komplikasjoner av et visst omfang.

I Navs rundskriv blir det utdypet som sykehusinnleggelse, behov for medisinsk oppfølging av sykehusspesialist som følge av covid-19, dødsfall eller varig medisinsk dokumentert svekket helse.

I tillegg må søkeren ha blitt smittet under arbeid på lege- eller tannlegekontor, Nav-kontor, i medisinske institusjoner, sosiale institusjoner og utekontakter, barnehjem, aldershjem og lignende, eller ved i en virksomhet med særskilt sykdoms- eller smittefare.

– Grunnen til den høye avslagsprosenten er at Nav mottar mange skademeldinger om personer som er smittet med covid-19, men som ikke har hatt alvorlige komplikasjoner, skriver fungerende seksjonssjef i ytelsesavdelingen i Nav, Mona Kagnes, i en e-post til Utdanning.

De som får godkjent yrkessykdom, kan ha rett på ménerstatning.

– Ved utredning av saker som gjelder ménerstatning, vil det også bli nødvendig å innhente spesialisterklæring for vurdering av varig medisinsk invaliditet for sykdom eller helseplager relatert til covid-19-infeksjon. For eksempel vil lungespesialist eller nevrolog kunne være aktuelt å innhente erklæring fra, skriver Kagnes.

Etterlyser mer forskning

De to barnehagelærerne på Furuset har ingen synlige tegn på sykdom. Begge opplever at de får støtte blant sine nærmeste, men Marianne har opplevd å bli mistrodd av andre.

– Enkelte mener at jeg må ta meg sammen. Det er ikke mulig. Jeg ønsker sterkt å bli frisk og jobbe fulltid igjen, men det må ta den tiden det tar. Det tok nesten ett år før jeg følte meg uthvilt når jeg våknet om morgenen. Men jeg har håp om at de andre plagene også demper seg, sier Marianne.

Kelly har lært seg teknikker for rehabilitering.

– Jeg fant ut at jeg måtte sette grenser for hva jeg klarer og hva som er bra for meg. Men rehabiliteringen handlet mest om lungekapasitet, ikke om mine nevrologiske utfordringer som utmattelse og konsentrasjonsvansker, sier hun.

Derfor har hun også vært hos audiopedagog, for å trene seg opp med tanke på overfølsomheten for lyder.

– Kanskje jeg med tid og stunder blir bedre, sier Kelly.

– Nå er skrekken å bli smittet på ny. Hva kan det gjøre med plagene til oss som sliter med langtidsplager? spør hun.

«Jeg er ikke den jeg er vant til å være og har ikke det livet jeg er vant til å ha.»

Marit Lehn, lærer

Avhengig av tilrettelegging

Deler av arbeidsdagen ved Ås videregående skole ligger Marit Lehn (51) på en madrass på et grupperom.

– **Madrasen har** jeg fått av sjefen. Uten henne og mannen min hadde jeg ikke kunnet jobbe. Hun tilrettelegger på skolen, og han gjør alt hjemme, forteller 51-åringen.

Hun er for covid-19-veteran å regne. Da Norge stengte ned 12.mars 2020, var hun alt blitt smitta av ektemannen, som hadde vært på skireise med kompiser til Østerrike.

– Jeg ble ikke innlagt og var ikke svært syk, sier hun og byr på kaffe i de splitter nye lokalene til skolens avdeling for tilrettelagt opplæring. Skolen ligger i Ås kommune i Viken.

Her er hun lærer for ei gruppe på fire elever.

Skifarerer som hadde tatt smitten med seg hjem, friskna til. Marit ble imidlertid ikke bra, selv om de klassiske symptomene, feber og hodepine, ga seg. Da sommerferien var over, og høsten kom, lurte hun på om hun hadde fått leddgikt.

– Jeg var konstant trøtt og hadde vondt i ledda, forteller hun.

Men diagnosen ble lang covid, og tilværelsen veksla mellom full jobb og sykefravær.

– På rehabilitering ved Catosenteret lærte jeg heldigvis å bruke verktøyet «energiøkonomisering», forteller hun.

Det betyr blant annet at hun lærte hva det betyr å hvile.

– Skrolle på telefonen er ikke å hvile. Ikke å lese bøker heller. Å hvile er å ikke gjøre noen ting. Det er ikke lett, for når jeg ligger, ligger jeg med nervene utpå kroppen. Jeg er blitt svært emosjonell av dette.

Må planlegge i detalj

I dag arbeider Marit femti prosent og er sjukmeldt resten. For å kunne energiøkonomisere seg fram til slik arbeidsinnsats har tilrettelegging av arbeidssituasjonen vært helt avgjørende. Særlig viktige tiltak er å legge opp timeplanen slik at den gir mulighet for hvile, og å sikre hvilerom.

Marit understreker sterkt både hvor viktig dette er, og hvor velvillig arbeidsgiver har vært.

– Men jeg må i tillegg for eksempel detaljplanlegge de minste ting. Ingenting kan få stjele unødvendig energi. Her på skolen er det ganske langt mellom kontorplassen min og undervisningsrommene. Jeg passer på å få med meg sakene fra

kontoret ned til klasserommet før siste time, så jeg skal slippe en ekstra tur opp før jeg drar hjem, forteller hun.

Når hun ligger på madrassen i grupperommet, ligger hun med fotsålene opp mot døra, slik at ingen skal kunne brase inn uten motstand.

– *Kan det oppstå situasjoner blant elevene som krever løsning der og da, uavhengig av om du trenger hvile eller ikke?*

– Det har heldigvis gått greit. Jeg jobber med flinke assistenter som takler slike situasjoner godt. Bare én gang har jeg forlatt elevene spontant. Én gang i uka driver vi en kafé, der det gjerne blir litt ekstra ståk og røre. Der kjente jeg plutselig at nå må jeg bort. Gode kolleger muliggjorde retretten, og ledelsen er helt innforstått med at slikt kan skje.

– Er ikke den jeg er vant til å være

Prioriteringene i energiøkonomiseringa er tøffe. Datteras konfirmasjon, som mannen hadde stelt vakkert i stand, nót hun. Etterpå fulgte tre dager i senga. Julaften deltok hun som vanlig, og så var jula slutt. De andre juledagene er helt borte.

– Situasjonen går på identiteten løs, sier Marit.

– Da jeg var helt utmatta etter en tur på to kilometer, konstaterte sønnen min at sjøl om jeg aldri har vært en atlet, kjente han meg ikke igjen. Det gjorde godt at helsepersonell sammenlikna meg med en overtrengt toppidrettsutøver.

Å bygge seg opp, når en har vært så langt nede så lenge, det tar tid, forteller hun.

– Jeg er ikke den jeg er vant til å være og har ikke det livet jeg er vant til å ha. Det er skikkelig kjipt. Jeg har alltid lest mye, men nå klarer jeg ikke. Når teatrene har vært åpne, kjøper jeg fortsatt teaterbilletter, men ender med å gi dem bort.

Verst er likevel dialogene som er begynt i apparatet rundt henne, og særlig begrepet «søke om tretti prosent ufør», som nå stadig dukker opp.

– Hæ? Skal jeg søke uføretrygd lissom? spør hun, og innrømmer at det er vanskelig å skjønne at det er henne det snakkes om.

– *Likevel har du valgt å være åpen. Hvorfor?*

– Jeg kan ikke vente at folk skal ta hensyn til problema mine hvis de ikke veit at jeg har dem. Jeg har også fortalt om situasjonen til elevene mine. De har jo sine kognitive utfordringer. Hvis de skulle forstå at noe ikke var helt som det skulle, ville jeg unngå at eventuelle fantasier skulle bli verre enn virkeligheten.

– *Hvordan ser du på framtida sjøl?*

– Jeg håper det beste og forbereder meg på det verste, sier Marit Lehn.

Å hvile er ikke å skrolle på telefonen. Å hvile er å gjøre ingenting, konstaterer Marit Lehn, som har hvilepauser på en madrass på gulvet i løpet av arbeidsdagen.

– Jeg må detaljplanlegge alt jeg gjør, sier Marit Lehn. Anstrengelsen ved en unødvendig tur mellom kontorplassen og klasserommet kan sette henne ut.

«Alle politikere bør være takknemlige for at de blir feilsittet. Ellers ville som regel deres uttalelser ha vært for lite originale.»

Gudmund Hernes (1941-) norsk sosiolog og tidligere utdanningsminister

Helsesykepleiere

Til hjelp for elever som strever

Helsesykepleiere spiller en viktig rolle i skolen, særlig overfor elever som kommer i det som omtales som «sårbare situasjoner», og de kan hjelpe elever gjennom skoleløpet både gjennom direkte møter og gjennom samarbeid med lærere.

Det er én av hovedkonklusjonene i en studie fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU). Forskerne har sett nærmere på elever ved et utvalg skoler som fikk tilført 3,25 ekstra timer i uka til helsesykepleiere i perioden 2017-2020, og denne konklusjonen er basert på intervjuer med kommunale ledere, rektorer og helsesykepleiere. Forskerne fant

imidlertid ingen sammenheng mellom antall elever per helsesykepleier og elevenes skoleprestasjoner.

Litt meir helsesykepleiar endrar lite.

ILLFOTO PIXABAY

Norsk

Én av ti har nynorsk som hovedmål

Andelen nynorskelever i grunnskolen synker. Av 635.000 elever i grunnskolen har 73.000 nynorsk som hovedmål, vel 11,6 prosent.

I 2001 hadde 14,8 prosent av elevene nynorsk som hovedmål. Det er en oversikt fra Statistisk sentralbyrå (SSB) som viser nedgangen i antall elever med nynorsk som hovedmål.

Oversikten, som er gjeldende fra oktober i fjor, viser at 554.000 elever har bokmål som hovedmål, noe som utgjør 87,3 av elevmassen i barne- og ungdomsskolen. I alt 878 elever hadde samisk som hovedmål, mens det var 6293 elever som hadde et annet språk enn disse tre som sitt hovedmål i skolen.

Ingen fylker har lenger et flertall av elever som har nynorsk som hovedmål. Møre og Romsdal og Vestland er fylkene med størst andel, med henholdsvis 49 og 48 prosent. I fylkene Troms og Finnmark, Nordland, Trøndelag og Oslo er det én eller ingen elever med nynorsk som hovedmål.

På barneskolen må eleven bruke det hovedmålet som er bestemt av kommunen der skolen

Nynorskandelen blant grunnskoleelever har sunket fra 14,8 til 11,6 prosent de siste 20 årene.

ILLFOTO STÅLE JOHNSEN

ligger. På ungdomsskolen har eleven selv rett til å velge hovedmål, men svært få velger overgang til nytt hovedmål. ©NTB

Dikt

En drøm om vinter og om vår

Var det vinternattas tunge sukk jeg hørte i natt da jeg våknet av en drøm jeg hadde hatt, det var en drøm om vår der alt var varmt og grønt, men ute var verden kald og hvit av is og snø, viste ingen tegn til spire, knopp eller frø som ligger i tålmodig dvale eller stille søvn i mange, lange, kalde og hvite vinterdøgn, ligger der i busker, trær, i kvist og i frossen jord, det er vinterlivets kalde kår for slike her i nord.

Jeg sovnet igjen og drømte på ny at alt var grønt, det var varme og vår over land og strand og jord, Jeg våknet og syntes jeg hørte en rusten røst som kom over skogen fra åsen mot øst, den visket: Jeg er Våren som venter, jeg ligger på lur og lengter, jeg vil fram, jeg vil opp, jeg vil vekke frø og knoll og knopp. Vær tålmodig menneske, jeg kommer snart med nytt liv, håp og tro. Husk mine ord, du som bor her så langt mot nord.

Gerd Nyland

Kryssordløsning i Utdanning 1

PH	I	S	T	U	Ø	C
Å	R	S	A	K	E	R
T	I	L	O			
H	E	V	A	L	O	I
L	E					
R	A	M	M	E	P	L
A	N	V	G	T	V	
A	T	M	A	N	J	
S	O	M	A	L	I	
K	H	E	G	I	L	R
A	D	G	O	R	T	E
T	R	A	U	H	V	O
R	O	F	Ø	N	T	G
I	R					
A	V	S	K	J	E	D
S	O	R	D			
D	E	N	E	B	S	E
R						
O	G	V	I	E	K	
K	E	I	D	E	M	T
A	P	R	E	R	E	N
K	J	U	S	P	O	E
N	G	L	I	N	C	O
L	N					
Ø	L	K	J	E	N	N
E	R	Y	S	T	R	I
E	N	I	D			
B	R	A	A	M	E	N
E	N	S	E			
B	H	S	K	I		
G	E	M	I	R	E	N
E	L	I	B	E	R	I
A	I	K	E			
V	E	R	T	D	A	L
E	R					
S	G	P	E	R		
N	A	T	A	L	S	V
E	N	N	L	I	K	E
I	P					
U	S	B	E	K	E	R
E	N					
K	J	Ø	K	K	E	N
V	E	K	T			
E	I	R				
R	U	N	E	T	E	I
P	A	L	E	T	O	S
I	N	F	E	S	K	O
V	O	M	F	A	R	M
L	Ø	N	N	K	O	V
G	L	E	N	D	E	S
I	M	S				
P	R	Y	L	A	S	R
A	V	I				
R	E	G	E	B	Y	R
L	E	T	T			
I	V	E	R	S		
N	E	L	O	K	S	
L	I	T	E	K	A	B
L	I	T				

Vinnarane

Vinnarane av kryssordet i Utdanning nr. 1/2022 er Gunnar Romøren, Vormsund, og Gerd Laderud, Roa, som vil få kvar sin boksjepp på kr 500. Vi gratulerer!

Filippinene

Lærere etterlyser et toukers avbrudd

Lærerorganisasjonen ACT har oppfordret Utdanningsdepartementet til å gi to ukers helsefri til elever og lærere.

ACT foreslår at undervisningspausen bør gjelde i områder underlagt varslingsnivå 3 (av 5) i landets system for gradering av pandemiens utbredelse og styrke, melder The Manila Times.

Oppfordringen kom etter en undersøkelse som viste at i den svært tettbefolkede regionen Metro Manila, som inkluderer Manila og 15 andre byer, har 55 prosent av de 7400 lærer-respondentene sykdomssymptomer. De vanligste symptomene er hoste og forkjølelse.

Lærere og elever sliter i denne omikron-bølgen. Enten er vi syke, eller vi tar oss av familiemedlemmer som er det. Det er bare humant å gi oss alle en pause midt i dette utbruddet for å tillate oss å komme oss, sa ACT-generalsekretær Raymond Basilio til The Manila Times.

Basilio sa at 14-dagers pausen vil gi syke lærere og elever tid til å komme seg fullt ut.

Denne gangen skal pausen brukes 100 prosent til å bli bedre, ikke til noe annet. Vi trenger alle en pause, så vel som medisinsk støtte fra Utdanningsdepartementet og resten av regjeringen, la han til.

Irland

Lærere bekymret for elever i iskalde klasserom

For å hindre at covid-19 sprer seg, oppholder elever seg i klasserom ved svært lave temperaturer, med vinduer og dører åpne. Laura Quirke i Limerick Irish National Teachers Organization (INTO) sier til Limerick Post at lærere rapporterer om temperaturer på under seks grader. Ifølge helse- og sikkerhetsregler skal romtemperaturen være 16 grader innen én time etter skolestart. Elevene møter opp på skolen i lag på lag med klær, noen også med varmtvannsflasker.

Vi har bevegelsespauzer mellom timene, men det er ingen tvil om at barna fryser, sier Quirke.

En mulighet er å installere høyeffektive partikkelabsorberende luftfiltre. De er imidlertid dyre, og det er også knapphet på dem.

Selv om departementet har uttalt at vi kan bruke tilskuddene til å anskaffe slike filtre, er pristilbudene skolene får langt høyere enn tilskuddet, sier Quirke.

Hun mener distribusjon av slike luftfiltre bør håndteres sentralt og ikke bli overlatt til den enkelte skole. Dessuten vil det å tilpasse luftfiltre i eldre skolebygg kreve betydelig renovering, sier hun; i mer moderne bygg vil det være enklere.

Departementets råd er at vinduer ikke må åpnes så mye, men selv om vi bare lufter i pausene, blir klasserommene svært kalde. Lærerne beveger seg rundt, men elevene sitter jo ved pultene sine.

Vi gjør det vi kan; vi vil ikke spre dette viruset, men det er veldig vanskelig for elevene, sier hun.

FOTO ELOISA LOPEZ / NTB

Lærerne ber Utdanningsdepartementet om to ukers pause fra undervisningen for å komme seg gjennom omikron-bølgen. Her vender elever tilbake til skolen før jul, for første gang på nesten to år.

Jobber du i skole eller barnehage?

- > Høgskulen på Vestlandet tilbyr over 30 nett- og samlingsbaserte videreutdanninger for ansatte i skole og barnehage.
- > Hører inn under Kompetanse for kvalitet og Kompetanse for fremtidens barnehage og er finansiert av Utdanningsdirektoratet.

Les mer på hvl.no/vidareutdanningskuleutdanning og søk innen 1. mars 2022.

– Grammatikkens retur t

Å gjøre grammatikk til tabu i språkundervisning er som å fortie celler i biologi, eller ikke å nevne atomer i fysikk, ifølge nordisk-professor Kristin Melum Eide.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Flerspråklige elever rammes ekstra hardt av fraværet av grammatikkundervisning i språkfagene i skolen, mener Kristin Melum Eide, professor i nordisk språkvitenskap ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

I de nye læreplanene er grammatikken tilbake med en potensiell status den ikke har hatt på femti år, ifølge Eide. På mellomtrinnet skal elevene nå lære å « bruke fagspråk om setningsoppbygning og bøyning av verb, substantiv og adjektiv »; elevene i ungdomsskolen skal « bruke fagspråk og kunnskap om grammatikk [...] i samtale om og bearbeiding av tekster », og i videregående skal elever « sammenligne særtrekk ved norsk med andre språk ».

– Utfordringa er hvordan dagens lærere, som ikke sjøl har lært om grammatikk, skal gjøre dette. Grammatikken var jo ute av undervisninga før dagens lærere begynte sin skolegang, sier Kristin Melum Eide.

Ansett som skadelig

Hun forteller at det på midten av 1960-tallet ble en utbredt oppfatning verden over om at grammatikkundervisning i skolen var unødvendig, og i mange tilfeller skadelig og hemmende for elevers skriveutvikling.

– Her hjemme hadde vi dessuten gjennom lille Marius i Alexander Kiellands roman « Gift » fått et rystende innblikk i hvordan grammatikk kan være direkte dødelig for en tapper liten skolehelt, sier hun.

Eide viser også til norske forskere som har vist at Norge var blant de landa som gikk aller lengst i å feie alle spor av grammatikk ut av skolen.

Betydningen av at grammatikken kommer tilbake i skolen skal hun holde foredrag om under den heldigitale forskningskonferansen om norsk som andrespråk ved Høgskolen i Østfold 3. februar.

– Hvorfor knytter du behovet for bedre gram-

				I	V		D	ord-		person	modus		S	prep.			
				V	kasus	G	E	N	I	T	I	V	ord-	B			
				refl.		S		ord-	O	to like	R	R	sub-	V	A	L	E
tempus	P	L	U	S	K	V	A	M	P	E	R	F	E	K	T	U	M
				vokaler	I	A	pron.	D	E	pron.	D	E	– pron.	R	E		
				E	N	N	A	V	N	interj.	J	A		B			
								E		#####	E	L	E				
												I					
												S					

Eksempel på syntaks-tre, en grammatisk vekst som kan komme til å slå rot i norske klasserom når grammatikken vender tilbake.

ILL. REDAKSJONEN

tikkunnskap til undervisning av flerspråklige elever?

– Fordi disse elevene så tydelig viser at når vi skal lære språk, trenger vi et språk vi kan snakke om språk på. Grammatikken er dette språket. Å ikke bruke grammatikkspråket kan sammenliknes med å svare « ting » hver gang toåringen peiker, og på det viset spør hva noe heter. Det lærer jo ikke barnet mye av. Slik blir det også når vi ikke kan kalle ord for noe anna enn « ord ».

Gå til Paris med bil

Hun minner også om at det er forskjeller språk imellom som gjør at det ikke er mulig å bare bytte orda fra det ene språket over til det andre.

– « Å gå til Paris med bil » høres jo helt meningsløst ut på norsk. Men « to go to Paris by car » er helt greit. Ulike språk deler opp virkeligheten på ulike måter. Skal vi forklare hvorfor det ene språket gjør slik og det andre sann, trenger vi grammatikk. Og slikt må vi få forklart når vi skal lære et nytt språk, sier hun.

Kristin Melum Eide forteller at hun har hørt en lærer i norsk som andrespråk si at etter førti år i jobben hadde det aldri vært nødvendig å ta i bruk ordet « pluskvamperfektum ».

– Greit, når du har etablert et godt første-språk kan det framstå som at du sjøl ikke trenger merkelapper som « subjekt » og « objekt ». Men det betyr ikke at ingen gjør

det. Vi må ikke overvurdere evnen til å lære et andrespråk på naturalisert vis, advarer hun.

– Må vise hvorfor grammatikk er viktig

– Sammenlikninga kan være å lære å skape billedkunst. Noen kan bli svært flinke bare ved å observere og forsøke, uten noen form for formell opplæring. Likevel ville også de flinkeste blitt enda flinkere om de hadde fått lært å blande farger, og blitt fortalt om perspektiv og komposisjon. På samme måte er det med språk. Så hvorfor har vi ikke undervist om grammatikk i skolen?

– Fordi det er grusomt kjedelig. Tror du ikke det er svaret fra mange av dem som ikke kom seg ut av grunnsko-len for grammatikken forsvant?

– Jo, undervisninga ble lett kjedelig, for eksempel med pugging av grammatiske bøyingsskjema som det var vanskelig å se mål og mening med. Matematikkundervisninga ble også kjedelig når det bare var å terpe gangetabeller og formler. Men vi slutta ikke å undervise i gangetabellen fordi det var kjedelig. Vi prøvde å vise hvorfor den var viktig, med å knytte den til situasjoner der det åpenbart var viktig å kunne gange. Det er fullt mulig å gjøre tilsvarende med grammatikk, sier hun.

Etter de nye læreplanene skal lærerne lede elevene i å sammenlikne de ulike språka elevene i klasserommet har.

– Dette er en av måtene som kan gjøre gram-

il skolen er godt nytt

matikk mer aktuell, siden det er grammatikken vi må bruke for å sette ord på likheter og forskjeller.

– Elevene er ekspertene

– Kan vi forvente at en stakkars norsklærer skal lære seg de språka alle elevene til enhver tid snakker?

– Norsklæreren kommer fint i mål med god grammatikkforståelse i bønn, og ved i tillegg å skaffe seg en enkel beskrivelse av de aktuelle språka. Så er det å ta i bruk de flerspråklige elevenes morsmålskompetanse. Elevene er jo eksperter på sine egne språk, sier Kristin Melum Eide.

Hun mener en slik sammenlikning kunne for eksempel få som resultat at elevene lærte at en setning som «etterpå gikk vi på kino» er umulig

på de fleste språk i verden.

– Språk der «gikk», altså verbet, kan stå på den plassen i slike setninger, de er i klart mindretall. Når tospråklige elever sier «etterpå vi gikk på kino» er det gjerne fordi det er rett på morsmålet, ikke fordi de generelt er dårlige til å stokke ord. Jeg vil tro at slik kunnskap om ulike grammatikk i ulike språk vil gjøre det lettere for de flerspråklige å huske hva som er rett norsk ordstilling. Ikke minst viktig er det at å gi morsmålet en slik plass i undervisninga, hever respekten for elevenes morsmål. Samtidig gir det alle elever en konkret og nær kunnskap om hvordan grammatiske fenomen kan variere fra språk til språk, sier Kristin Melum Eide.

«Når vi skal lære språk, trenger vi et språk vi kan snakke om språk på. Grammatikken er dette språket.»

Kristin Melum Eide, professor i nordisk språkvitenskap ved NTNU

OSLOMET

INN

Høgskolen
i Innlandet

Er du leder i skole eller barnehage og vil styrke din kompetanse?

Søk våre lederutdanninger spesielt for din målgruppe og velg tema etter ditt behov.

For mer informasjon: [OsloMet.no](https://oslomet.no) – skriv «utdanningsledelse» i søkefeltet.

Søknadsfrist 1. mars.

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

I didaktisk digitalt verksted ved lærerutdanningen i Stavanger demonstrerer studentassistent Eirik Midbøe Lunde hvordan elevene ved hjelp av en lille datamaskin kan bygge og programmere selvkjørende gjenstander.

Vil ha spillpedagogikk

Vinyltrykk, 3D-modellering, dataspill, animasjon og programmering: På lærerutdanningen ved Universitetet i Stavanger utforsker lærerstudenter og lærere spillpedagogikk.

TEKST Guro Waksvik
FOTO Marie von Krogh

I didaktisk digitalt verksted (DDV) tar studentassistentene Caroline Pettersen og Eirik Midbøe Lunde imot besøk fra Fjelltn skole i Strand.

– Vi trenger tips, forslag og inspirasjon. Vi åpner ny skole til høsten, og vi vil ha et skaperrom kombinert med digitalt verksted, med både analoge og digitale verktøy, forteller avdelingsleder Eva Kristin Kolstø.

Hun og rektor, nok en avdelingsleder og en lærer vil vite mer om vinyltrykk, 3D-modellering, dataspill, animasjon og programmering.

– Denne 3D-modellen av Sokrates er laget av studenter i kunst og håndverk, sier Lunde.

– Hvor lang tid tar det å skrive ut en modell som det? spør lærer Bente Fiskå.

– Den stanset etter tre dager. En liten modell kan ta inntil en halvtime. Det kommer an på hvor komplisert den er, og hvor mye materialer som skal til, svarer Pettersen.

– DDV er ikke et eget fag, men et verksted. Det brukes av vitenskapelig ansatte og faglærere ved lærerutdanningen som legger noe av undervisningen til verkstedet, og av lærerstudenter. Vi har

også ansatt åtte studenter som jobber i verkstedet. Vår erfaring er at de tar med seg kompetansen ut i skolene når de er ferdig utdannet, sier Paolo Scarbocci, universitetslektor i digitale medier og prosjektleder.

DDV-verkstedet er tilknyttet lærerutdanningen, og består av et hovedrom med ulike soner for bruk av digital teknologi, og et skaperrom.

Tester og lærer

– Her er en micro:bit, en lille datamaskin. Ved hjelp av denne kan elevene bygge og programmere selvkjørende biler, droner og luftputebåter, forklarer Lunde.

Lunde mener programmering er for barn i alle aldre, helt ned i barnehagen.

– Du har enkle roboter som kan få barn til å tenke logisk ved å gi roboten en instruks. Kommer du opp i sjette klasse, er det mange som har en mikro:bit. Neste steg er enkle pc-er bygd inn i et lite kretskort, som har litt mer avanserte funksjoner enn en micro:bit har, forklarer Lunde.

– Dette er morsomt. Vi ser det er mye vi kan

som fag

kombinere. Spill, animasjon og koding kan trekkes inn i mange andre fag enn matematikk og naturfag, sier Kolstø.

Her kan lærere og studenter teste nye teknologier inn mot ulike fag, trinn og nivåer.

– Alle fag kan ha en tilpasset teknologisk vinkling. Ett av målene er å gi lærerstudentene en profesjonsfaglig digital kompetanse. Det andre er å gi elevene i skolen en mer variert undervisning ved å lære gjennom bruk av ny læringsteknologi, sier Scarbocci.

Han har mange års erfaring som lærer i videregående skole, for det meste i studieretningen Medier og kommunikasjon.

Teknologi og muligheter

I tillegg til undervisning ved UiS jobber Scarbocci strategisk mot ulike regioner. Målet er at lærerne lærer å bruke teknologi i fagene sine.

– Det er et likeverdig partnerskap mellom UiS og skolene. Vi jobber sammen og kommer fram til hva som er hensiktsmessig. Lærerne får utforske hvordan nye teknologier kan tas i bruk pedagogisk

i klasserommet Det gir oss data og kunnskap om hvordan teknologi kan brukes, på godt og vondt, forteller han.

– *Hvordan opplever du interesse og engasjement, spesielt blant de eldste lærerne?*

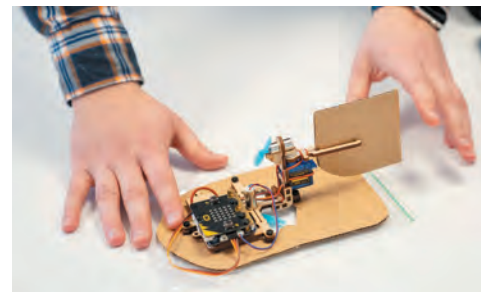
– Noen stritter imot. Jeg har forståelse for at jo eldre en blir, jo vanskeligere er det å kaste seg ut i noe nytt og fornye seg. Lærerne må imidlertid forholde seg til dette, enten de liker det eller ikke. Det er en forpliktelse i de nye læreplanene.

Han prøver å motivere dem til å se på ny teknologi som en mulighet til å gjøre enda kjekkere ting sammen med elevene.

– Vi inviterer dem hit, eller møter dem ute på skolene. Her i verkstedet får de prøve seg i praksis. De mest kritiske er ofte de siste til å gå ut herfra. Mange blir fascinert og ser muligheter i fagene de holder på med, forteller han.

– Fysisk, analog eller digital tilnærming blir ofte presentert som motsetninger, men utfyller hverandre. Det trenger ikke være enten eller. Spill er et verktøy lærere kan ta i bruk når det er hensiktsmessig, sier Scarbocci.

En delegasjon fra Fjelltn skole i Strand skal innrede et skaperrom kombinert med digitalt verksted, og er på besøk i didaktisk digitalt verksted for å få tips og inspirasjon. Bak fra venstre Gerd Barka, Janne Kristin Kåsen, Bente Fiskå og Eva Kristin Kolstø. I forgrunnen studentassistentene Caroline Pettersen t.v. og Eirik Midbøe Lunde.

Med en micro:bit kan elevene bygge og programmere selvkjørende biler, droner og luftputebåter.

● Spillpedagogikk

- I den nye læreplanen for grunn- og videregående skole fra 2019 legges det vekt på å utvikle elevenes digitale kompetanse og ferdigheter.
- Lærerutdanningen ved Universitetet i Tromsø (UiT) etablerte undervisningsrommet «Framtidens klasserom» i 2015.
- Universitetet i Stavanger (UiS) opprettet Didaktisk digitalt verksted (DDV) i 2017.
- DDV er et tilbud til studenter ved utdanningene til grunnskolelærer trinn 1.-7 og 5.-10, lektor 8.-13 og lektor i realfag 8.-13.

«De mest kritiske er ofte de siste til å gå ut herfra.»

Paolo Scarbocci,
universitetslektor i digitale medier

– Hindrer frafall

– Vi har lett for å forbinde e-sport med ungdom som sitter i kjelleren og spiser ostepop og drikker Red Bull. For å bli en profesjonell e-sportsutøver må man være i god fysisk og psykisk form og ha et bevisst forhold til mat og helse. E-sport kan forene ulike faglige disipliner som kroppsvingsfaget og mat og helse, sier Scarbocci.

Hans inntrykk er at gutter spiller mest og driver i større grad med e-sport, men at nå kommer jentene etter.

Slik han opplever det har både jenter og gutter generelt gode kunnskaper om data- og videospill.

– Det går et skille mellom det å bruke dataspill på fritiden, gjerne omtalt som gaming, og det å bruke dataspill i undervisning med en pedagogisk ramme.

Paolo Scarbocci nevner Revheim ungdomsskole i Stavanger som eksempel på en skole der e-sport interesserer og motiverer elevene.

– Elever som var i ferd med å droppe ut, kom tilbake. Vi tror data- og videospill er et av mange verktøy som kan bidra til å hindre frafall, sier han.

– Å satse på spill i undervisningen er vel kostbart?

– Det kommer an på hvilke typer spill en skal bruke. Vi begynte med store spillmaskiner med tunge skjerm- og grafikkort. Det er kostbart, minst 15–20 000 kroner per enhet. Men til nettbaserte spill trengs bare vanlig pc eller Chromebook. Et annet alternativ er Nintendo Switch, som kan fungere godt for de yngste elevene i skolen. Det er langt mindre kostbart enn en spill-pc, forteller han.

– Spill møter mye motstand

Han jobber mye med data- og videospill, og er i sluttspurten med «Dataspillveileder for lærere», som gis ut i januar. Han går gjennom dataspill, sorterer og ser på hvilke spill som egner seg: – Det er med spill som med litteratur, ikke alle litterære verk er like godt egnet i undervisning, sier han.

– Du sier digitale verktøy kan brukes i alle fag. Når får vi spill som eget fag i lærerutdanningen?

– Får vi det som vi vil, kan studentene om få år fordype seg i bruk av spill. Enn så lenge er det ikke en profesjonstittel, men jeg jobber for å få spillpedagogikk inn som eget fag i utdanningen. Ved lærerutdanningen er det et ønske om å etablere to satsningsområder, bærekraft og spill. Bærekraft går greit gjennom. Spill møter mye motstand. Mange vitenskapelig ansatte ved lærerutdanningen er skeptiske, medgir han.

Spillskolen underveis

Ved UiS står instituttleder og fakultetsleder på for å få realisert planene om spill som ett av to satsingsområder. Et steg på veien er faget «Undervisning i det teknologirike klasserommet», som er til god-

Didaktisk digitalt verksted ved lærerutdanningen i Stavanger blir brukt av vitenskapelig ansatte og faglærere som velger å legge en del av undervisningen til verkstedet. Rommene brukes i tillegg av lærerstudenter som ønsker å bruke digitale verktøy. Studentassistent Eirik Midbøe Lunde (til venstre) og universitetslektor Paolo Scarbocci.

kjenning på ledelsesnivå ved UiS.

Scarbocci's inntrykk er at i Rogaland har data- og videospill bredt om seg. Han kjenner til fem ungdomsskoler og én videregående skole som tilbyr e-sport som valgfag. Skolene har ansatte de kaller spillpedagoger.

– Flere av dem har bakgrunn fra verkstedet vårt, sier Scarbocci.

– Vi er i en tidlig fase. Vi trenger forskningsprosjekter som undersøker hvordan man kan ta i bruk data- og videospill i undervisningen. I tillegg må vi se på hvordan lærere i skolen kan benytte nye digitale verktøy i alle fag og på alle skoletrinn, sier han.

Fremtidens lærere

Eirik Midbøe Lunde og Caroline Pettersen er begge ansatt i deltidsstillinger som DDV-assistent i verkstedet. Ifølge Pettersen er det en flott jobb å kombinere med lærerstudiet.

– Det er kult å få mer kunnskap om det digitale. Jeg er spesielt opptatt av hvordan jeg kan bruke digital tilnærming i kunst og håndverk. Jeg liker å forene det analoge med det digitale, sier hun.

Lunde tar mastergrad i realfag og ser for seg jobb i videregående skole. Han begynte som assistent i 2017.

– Vi får mye ansvar. Forståelse for teknologi så tidlig som mulig er en landsdekkende satsing. Programmering er ikke ment som eget fag, men et verktøy i alle fagene, sier Lunde.

«Det er kult å få mer kunnskap om det digitale. Jeg er spesielt opptatt av hvordan jeg kan bruke digital tilnærming i kunst og håndverk.»

Caroline Pettersen, DDV-assistent

Den STORE Skolekinodagen

tirsdag 8. februar

Den STORE Skolekinodagen

Tirsdag den 8. februar arrangeres Den STORE Skolekinodagen i alle landets skoler for 19. gang. I 2017 deltok 75 kinoer og over 30.000 elever. Den STORE Skolekinodagen har blitt viktige for skolene på mange måter, både innholdsmessig, faglig og sosialt.

Film som kunst eller læremiddel?
Begge deler hører hjemme i undervisningen. Film formidler kunnskap om verden og livet. Film rører ved følelser og stimulerer fantasien. Kunnskap om film fremmer verbal -og billedspråket, og ikke minst gir film en felles kunstopplevelse for hele klassen.

Tilrettelegging for skolene
På den store skolekinodagen tilrettelegger kinoene spesielt for skolebesøk og tilbyr de beste barne- og ungdomsfilmene. Alle filmene tilbys med pedagogiske opplegg og det vil være stor variasjon av film for alle fag, nye filmer og klassikere. Kontakt din kino for pedagogisk opplegg til filmene som vises.

Les om filmstudie-ark på www.skolekino.no

Film&Kino er initiativtaker til Den STORE Skolekinodagen

FILM KINO

*film er best
- på KINO*

NiFi Norsk filminstitutt

Petit

Tann-kevekkende minner

ILL. FOTO LAZINGBEE/ISTOCK

Melketenner het de visst, de stumpene vi greide oss med og som vi måtte se å kvitte oss med før skolestart. Da som nå.

Var du seint ute, mistet du sjølrespekten, og de skikkelige tenna som skulle duge til kjøtt, gulrøtter, pærer og i verste fall kandis-sukker, de måtte være i orden. Hvis ikke kom Karius og Baktus og herjet.

Vi visste jo ikke helt om vi skulle holde med Karius og Baktus i krigen om tennene til Jens, eller egentlig våre egne. Vi holdt en knapp på de morsomme, kule underdogene Karius og Baktus. Tannlegen? Hau-hau og dobbelt grøss!

Mine jevnaldrende klassekamerater og jeg hadde ett ondskapens vesen å forholde oss til, siden vi ennå ikke var blitt eksponert for Dracula på Biografen i Hamar. Skoletannlegen!

Kraftige, klakkende hæler som nærmet seg ute i korridoren. Vi stivnet alle inne bak de duggete klasseromdørene, men – puh! – hun gikk forbi! En dag, visste vi! En dag var det vår tur! «Klakk-klakk-klakk» og så «knakk-knakk» på døra, blodet frøys i våre årer, blekket i blekkhusene koagulerte. Ting falt i gulvet, og enkelte av de sarteste kom med gulpelyder. MIN tur!

Jeg angret på at jeg ikke hadde blitt liggende i senga med kuma, kikhoste, kolera ... hva som helst. Men vi fikk ikke være sjuke for vi var nesten døde, den gang. Jeg reiste meg og gikk skafottgangen mot det gigantiske, skrekkelige vesenet der borte i døren. Hun lot som om hun smilte. Huff!

Inne i ondskapens kammer ble jeg pumpet

Ole Foss
skribent

FOTO PRIVAT

opp i en forferdelig torturstol mange hadde skrekket i, blødd i, spyttet i og blitt trukket tenner ut av mange år før meg. Smerten satt igjen i stolen, skrekken og de stille hyl!

Hun brukte magi overført fra en ond motor som murret nede i skolens dunkle kjeller. Det hvinet i boret, og den roterende tappen angrep tanngarden min. Det ble varmt, men ikke godt. Hun vekslet mellom et iltert, spisst bor og en større ruglete, skrapende, harvende og etter hvert dundrende kule ytterst på borremaskina. Jeg hørte mine egne, små Kariuser og Baktuser jamre der inne. Eller var det meg? Men én ting var verre for en tiåring enn smerten og angsten; å vise at det gjorde vondt, å vise redsel. Innerst inne hadde jeg mest lyst til å bite tannlegen, men hevnen ville da bli fryktelig! Jeg visste det!

Bare pinglene måtte ha bedøvelse. En gang fikk jeg det og ble slaff i leffa resten av dagen. Det gikk over, men ikke smerten. Jeg var ødelagt for livet, i hvert fall til langt på kveld.

I dag har jeg fortsatt tennene mine, men langt der bak ligner tanngarden på Stonehenge. Der forhistoriske tannleger herjet.

I dag bruker min fast-tannlege visir. Ridderlig gjort, og hun kriger slett ikke. Takk, 2022!

«Jeg hørte mine egne, små Kariuser og Baktuser jamre der inne.»

Tilbakeblikk

For 50 år siden
Likeverdige parter

Forhandlingene med Staten om tariffrevisjonen 1972 startet 25. januar. Første forhandlingsmøte er noe av et show, med mange deltakere, men få aktører. TV er innom og den vanlige kvinne og mann får gjennom Dagsrevyen om kvelden et lite glimt av forestillingen. I sammenlikning med andre show må en karakterisere forhandlingsstarten i Staten som kjedelig.

Norsk Skoleblad
nr. 6/1972

For 25 år siden
Hver fjerde lærer har kun vgs-grunnkurs

En firedel, grovt regnet, av alle lærere som underviser i matematikk på sjette klassetrinn, har ikke lært matematikk ut over grunnkurset den gangen de selv tok videregående skole. De har ikke matematikkunnskaper ut over det som er obligatorisk i videregående skole. En kompetanse tilsvarende 10 vekttall, et halvt års studium på høgsolenivå, bør trolig være minimum for en lærer som underviser på sjette trinn, mener matematikklærere. Skolefokus har snakket med.

Skolefokus nr. 3/1997

Fotografiske
tilbakeblikk
fra skole og
barnehage.

Orden i sysakene

Klassevenninnene ser ut til å følge spent med når ei av dei får sleppe til ved symaskina, denne skuledagen ein gong rundt 1910. Jentene ved Aremark skole i Østfold har undervisningstime i det som den gongen vart kalla «handgjering», som via «forming» i dag er ein del av faget kunst og handverk. Frå 1848 vart handarbeid eit tilbod for jenter ved dei allmente skulane i byane, og tolv år seinare i resten av landet. Men det var først i 1936 at handarbeid vart eit obligatorisk fag for jenter over heile landet, på same måte som sløyd for gutar.

FOTO PETTER ØDEGAARD/ØSTFOLD FYLKES BILLEDARKIV TEKST HARALD F. WOLLEBÆK

Bøker

Aktuell bok ANMELDT AV Torbjørn Jensen, cand.paed.spec., spesialist i klinisk pedagogikk og arkeologistudent ved Universitetet i Oslo

Fascinerende og inspirerende faktabok i flere skolefag

Hva er et menneske
Den utrolige historien
om hvordan vi ble oss
og hvorfor de andre
menneskeartene
forsvant

Av Vibeke Maria
Viestad og Helena
Lindholm (ill.)
CappelenDamm
2021
101 sider

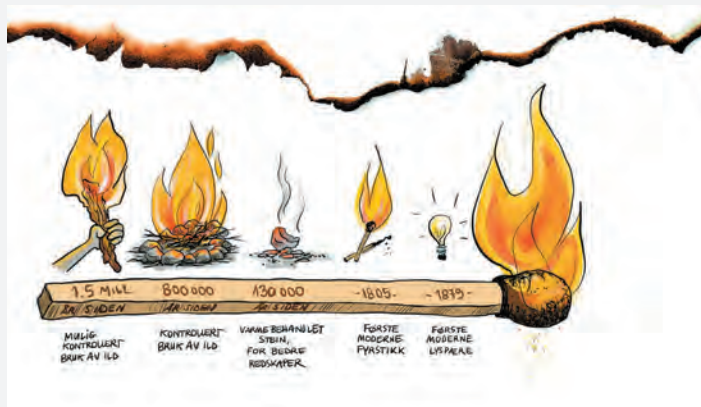
Å skrive og tegne faktabøker for barn i barnehøyde er utfordrende, noe både forfatter og illustratør behandler på en fremragende måte og med en varm humor.

Det er skrevet mange faktabøker for barn, men det er første gang en norsk arkeolog skriver om «Hva er et menneske?», for barn i alderen 7–12 år. Boken (som også kan gi voksne ny innsikt), tar leseren med på en spennende tidsreise, som beskriver forholdet mellom ting og oss mennesker (Homo sapiens). Et arkeologisk funn er ikke bare funn av ting, men også en speiling av fortidens tidligste arter; arten Homo sin utvikling i Afrika, og så oss, Homo sapiens, og de samfunn som de har skapt.

Undervisningsplanlegging omfatter blant annet didaktikk tilknyttet læringsmålene og elevenes forutsetninger, motivasjon, nysgjerrighet og noe å strekke seg etter; de nærmeste utviklingssoner. Baklengs læring, med tydelige og synlige målbeskrivelser, er blant de mange aktuelle begreper i skolehverdagen. Den erfarne lærer har dette som en «taus kunnskap», mens de nye lærere må bruke mer tid i begynnelsen for få dette inn under huden. I synlig læring kjenner elevene sine læringsmål og kan forklare hvor de er, hvor de skal hen; hva som er det neste skritt og hvordan de kommer dertil.

Bokens ni kapitler er brukbare som ledetråder, for både lærer og den nysgjerrige elev. Kapitlene kan inspirere til undring over de forhistoriske oppfinnelser av ting, og av utviklingen, som tok lang tid blant annet på grunn av manglende kunnskap om og praktiske ferdigheter i bearbeidelse av råstoffer til ressursutnyttelse. Som nåtidens elever har også oldtidens mennesker vært igjennom en læringsprosess, som var meget lang, for eksempel når det gjelder utvikling av redskaper, ild, steder å bo og det å snakke og skrive.

Bokens kapitler omhandler: 1. De første menneskene i Norge, 2. Fra ape til menneske, 3. Mennesker bruker redskaper, 4. Mennesker bruker ild, 5. Mennesker lager seg steder å bo, 6. Mennesker bruker klær og smykker, 7. Mennesker snakker sammen, 8. Mennesker kan tenke på ting som

aldri har skjedd og steder som ikke finnes, 9. Mennesker er oppfinnsomme!

Hvert kapittel har noe om arkeologisk funnsted, en faktaboks og en tidslinje for de aktuelle emnene, som gir en inspirerende og god oversikt. Flere av de ni emnene kan innlemmes i flere av fagene i skolen. Som pedagog er man ofte på jakt etter gode tekster og illustrasjoner. Mange av tekstene og de mange fine tegningene kan brukes direkte inn i undervisningen.

Ordet mat/maten omtales noen ganger innlemmet i flere kapitler, men har ikke fått et eget kapittel. Hvis jeg skulle påpeke noe som manglet i boken, er det et eget kapittel om det vi lever av: maten, og om hvordan vi fikk tak i føden; først som jegere og samlere, og senere som åkerbrukere.

Boken har sin styrke i den faglige røde tråd som går igjen i hvert kapittel, som gjør en nysgjerrig og man får lyst til å lese mer for å finne ut av hvordan det kan ha vært i oldtiden. Arkeologi er et tolkningsfag, og her finnes ingen fasitbok som man kan slå opp i. Boken er skrevet på en innsiktsfull og morsom måte, og dette støttes av de mange særdeles gode illustrasjoner. Både forfatter og illustratør har vist fingerspitzengefühl for hverandres arbeid, en flott prestasjon.

Mange av tekstene og tegningene kan brukes direkte inn i undervisningen, mener vår anmelder.

ILLUSTRASJON HELENA LINDHOLM

Viktig om vurdering

Denne boka er en nyttig bevisstgjøring om vurderingens plass i skolen.

I læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK 20) understrekes det at vurdering fortsatt skal være en viktig komponent i elevenes kompetanseutvikling. Dette er det flere uttrykk for i nyere norsk skolehistorie, blant annet i den nasjonale satsingen «Vurdering for læring» fra 2010. Det samme ble poengtert da Ludvigsen-utvalget noen år senere la fram sin rapport «Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser» (NOU 2015:8).

Vektleggingen av vurdering representerer dermed ikke noe nytt i skolen. Det har både i teori og praksis vært et tradisjonelt skille mellom formativ og summativ vurdering, eller mellom undervisningsvurdering og sluttvurdering. Når det på Fagbokforlaget nå blir utgitt en bok om temaet, vil dette både for lærere, lærerstudenter og skoleledere, og for elever og deres foresatte, være en nyttig påminnelse og bevisstgjøring om vurderingens plass i skolen.

De to første ordene i boktittelen sier mye om hvilken retning forfatteren Kjell Evensen mener skolen bør gå i når det kommer til vurdering. Denne må for det første være *helhetlig*, og i tråd med læreplanverk og forskrifter. For det andre må den inngå i en *praksis*. Den må med andre ord være del av en etablert kultur eller måte å gjøre

det på. En praksis setter seg ikke i veggene av seg selv, men betinger strukturert arbeid over tid, konkluderer Evensen.

I boka blir det på en ryddig og oversiktlig måte gjort greie for vurderingens «hvorfor og hvordan». Gjennom en drøftende stil blir leseren gjort kjent med blant annet motivasjon, kompetansebegrepet, elevmedvirkning og tilbakemeldinger, før det i siste kapittel blir tatt opp et «overgripende» spørsmål som er like relevant for et etablert lærerkollegium som blant nyutdannede lærere. Det er *hvordan* det ved en skole kan etableres en helhetlig vurderingskultur.

Selv om boka består av knapt hundre sider, er det en grundig gjennomgang av tematikken som blir presentert. Vekslingen mellom selvstendige drøftinger, referanser til relevant faglitteratur og henvisninger til eksempler fra ulike skoleslag i forskjellige deler av landet gjør det lett for leseren å følge den røde tråden i framstillingen. Boka kan derfor anbefales for alle som har befattning med norsk skole.

Ole Kallelid gikk bort 21. januar.
Redaksjonen

«En nyttig påminnelse og bevisstgjøring om vurderingens plass i skolen.»

**Helhetlig
vurderingspraksis
i skolen**

Av Kjell Evensen
Fagbokforlaget 2021
98 sider

**Høgskulen
på Vestlandet**

Er du barnehage- eller skoleleder?

Høgskulen på Vestlandet tilbyr praksisnære og samlingsbaserte videreutdanninger for barnehage- og skoleledere i samarbeid med NLA:

- > Rektorutdanning (Haugesund)
- > Ledelse av utviklings- og endringsarbeid (Trondheim)
- > Ledelse av lærings- og læreplanarbeid (Bergen)

Les mer på hvl.no/utdanningsledelse
og søk innen 1. mars.

Bærekraften i Høyres Kardemomme by i land – om den nye norskplanen i skolen

Knut J. Michelsen
tidligere lektor i norsk
FOTO PRIVAT

Mens identitetspolitikken fra de amerikanske universitetene sakte, men sikkert siver inn over norsk akademia, har det liberal-konservative partiet Høyre hatt en annen tilnærming.

Partiet var det første som forstod det grunnleggende ved ikke å fokusere for mye på identitet, i hvert fall ikke den norske. Når våre nye landsmenn åpner linken for den nye norskplanen i skolen under fanen Fagfornyelsen 2020, finner de bortsett fra noen fraser om bokmål, nynorsk, kulturarv og norskfaglighet omtrent ingenting konkret, detaljert eller mer håndfast som forteller hvilket land de kulturelt sett er kommet til.

Høyre fikk som en start også fjernet den norske verdensdikteren Henrik Ibsen som et «must» fra den forrige norskplanen. Det skjedde under det megetsigende reformnavnet «Kunnskapsløftet» i 2006, riktignok gjennomført og sømløst administrert av SV fram til høsten 2013.

Så gikk partiet inn for enda mer fagfornyelse i den nye skolereformen Kunnskapsløftet 2020 (LK20) innført formelt forrige høst av en Venstre-statsråd. I et opprinnelig utkast var norrønt også ute av den nye planen, men kom inn igjen i aller siste liten etter mange protester. Å lære at det norske middelaldersamfunnet under «vikingtiden» også var volds-, æres- og klanbasert, ble muligens litt for sterk kost for det moderne Norge, som nå er blitt et multikulturelt land der innslag av nettopp æres- og klankultur forsøkes dempes.

Fagfornyelsen har ytterligere blitt styrket ved å fjerne fordypningsoppgaven i norsk på det avsluttende eksamenskurset i videregående. Den tok rett og slett for mye tid til at dybdelæren kunne gjennomføres. Men her er det et stort «men». Den røde tråden i den overordnede delen av læreplanen må ikke «klippes over», er føringene ovenfra. Og den overordnede delen er på rundt 18 sider. De tverrfaglige temaene her nærmest roper på et prosjekt for alle elever, minst ett (slik man også hadde det i den gamle Reform-94-planen).

Litt stygt sagt kan man si at fordypningsoppgaven i norsk i den videregående skolen er skiftet ut med

noe som likner bærekraftsmålene fra FN. At Erna Solberg selv har vært en av lederne for FN's pådrivergruppe for bærekraftsmålene, kan man jo da nevne i forbifarten. Ideene fra Det humanitær- og klima-politiske kompleks skal altså inn i skolen som et «must»; norsk-fordypningen ut.

Og mens Reform-94-planen beskrev det viktige norskfaget i skolen i en historisk tradisjon, er det historiske i Høyres planer nærmest utradert, men ikke unevnt, selvsagt. Men ellers: Ikke en eneste forfatter, norsk språkreformator, kulturpersonlighet, visesanger, barnebokforfatter eller sakprosaforfatter er nevnt i den nye planen. Ordet «dialekt» er også fjernet, det norske språkets daglige grunnmur som de to norske skriftspråkvariantene er tuftet på, særlig nynorsken. Når «målform» også er fjernet, så skjønner man kanskje hvor Høyre vil hen. Altså pålagte ikke-ord i dep og dir. Mens de språklige manetene «mangfold» og «språklig variasjon» er greit representert.

Hvordan skjedde dette? Terje Tvedt (f. 1951), professor og forfatter, har skrevet om det i «Det internasjonale gjennombruddet. Fra «ettpartistat» til flerkulturell stat» fra 2017. Her et sitat fra boka, les det gjerne sakte. Begrepet «Det humanitær-politiske kompleks» er også hentet herfra: «Til tross for den lange nasjonale historien som strakk seg tilbake hundrevis av år før den moderne nasjonalstaten oppsto på 1800-tallet, er det mulig å si at prosjektet med å dekonstruere nasjonalstaten langt på vei hadde vunnet intellektuelt hegemoni i 2008. I det året foreslo Norges forskningsråd, symbolsk nok, at norsk historieforskning, som hadde bidratt så sterkt til å skape fortellingen om nasjonalstaten Norge, burde oppgi nasjonalstaten som studieobjekt og begrep» (s. 226).

Man står altså mer eller mindre fritt i valg av tekster i den nye norskplanen. Enhver norsklærer i skolen kan nå som Kardemommeloven også understreke: «gjøre hva man vil», bare man er

Noen kilder:

Overskriften hentyder til et ordspill som igjen hentyder til en ikke helt ukjent «samfunns-kritisk» roman av østerrikeren Robert Musil («Mannen uten egenskaper») - <https://www.civita.no/menneskerettigheter-og-demokrati/osterrike-landet-uten-egenskaper>

Læreplanen i norsk m/overordnet del: <https://www.udir.no/lk20/nor01-06>

Om Erna Solbergs FN-rolle: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/un-secretary-general-extends-prime-ministers-role-as-sdg-advocate/id2644675/>

Om norrønt i norskplanen: <https://www.aftenposten.no/norge/i/MgBJOB/mange-kraver-norroent-tilbake-i-norskfaget>

Bærekraftsbiblioteket fra FN-sambandet: <https://www.fn.no/undervisning/undervisningsopplegg/5-7-trinn/baerekraftsbiblioteket>

et uten egenskaper

«grei og snill». Styrken ved den nye norskplanen er imidlertid at kompetansemålene innføres via dybdelære.

Siden norske forfattere eller sentrale verk verken er nevnt eller glemt i den nye planen, finnes det likevel føringer lenger nede i dybdelæren som kan hjelpe oss? Ja, heldigvis. FN-sambandets Bærkraftsbibliotek på nett ligger nå klart og åpent for alle som vil inn, med bøker til alle FNs bærekraftsmål. Foreløpig bare for grunnskolen, men resten av skoleverket kommer forhåpentlig etter for å kunne fordype seg mer i FNs og våre alles mål for et godt og bærekraftig samfunn.

Vi får etter hvert se om norske politikere vil lykkes med sine kunnskapsløft og fagfornyelse i skolens mest sentrale fag. For det har i stort monn vært politisk enighet om begge Høyres skolereformer. Og som en departementsansatt uttaler under fire øyne på en kafé rett ved kontorene i Oslo med streng adgangskontroll og smale sluser inn til de som styrte kunnskap og integrering i landet Norge fram til siste stortingsvalg: OECD, EU og FN er lufte vi daglig har pustet i, i lang tid nå.

Innspillet har vært trykket i Klassekampen og publisert på klassekampen.no

«Ikke en eneste forfatter, norsk språkreformator, kulturpersonlighet, visesanger, barnebokforfatter eller sakprosaforfatter er nevnt i den nye planen.»

Er du lærer i grunnskolen, yrkesfaglærer eller barnehagelærer? Høsten 2022 tilbyr vi spennende videreutdanninger innen:

- Andrespråkspedagogikk
- Matematikk
- Engelsk
- KRLE
- Fransk
- Veilederutdanning
- Norsk
- Pedagogiske metoder og yrkesdidaktikk

Utforsk studietilbudet:

🔗 www.hiof.no/studier/etter-og-videreutdanning

Fra 1. februar kan du søke om støtte til videreutdanning fra Utdanningsdirektoratet.

Mer info: 🔗 www.udir.no

Høgskolen i Østfold

Ny arbeidstidsavtale og gruppestørrelse i videregående opplæring

Det er på overtid å gjøre noe med gruppestørrelsen i videregående opplæring.

● **Hege Cecilie Nicolaysen**
Per Kristian Solevåg
Ulrik Falck
fylkesstyremedlemmer i
Utdanningsforbundet Viken

Den nye arbeidstidsavtalen for lærere har akkurat blitt kjent. Utdanningsforbundet har fått gjennomslag for sitt hovedkrav om å styrke kontaktlærerressursen for kontaktlærere i grupper med mer enn 21 elever, i grunnskolen vel å merke. Kontaktlærerne i videregående ble ikke prioritert denne gangen.

I forbindelse med at den nye avtalen ble offentliggjort, presiserer sentralledet i artikkelen «Spørsmål og svar om den nye arbeidstidsavtalen» at høyere lærertetthet i videregående er en viktig sak for Utdanningsforbundet. Vi mener kontaktlærerne i videregående har altfor liten kontaktlærerressurs til de omfattende oppgavene jobben medfører. Her hviler det et tungt ansvar på fylkeskommunene og skolene. De må sikre mindre klasser, og at hver kontaktlærer skal få ansvar for færre elever.

Vi kunne ikke være mer enige. I april i fjor publiserte vi et debattinnlegg hvor vi tok til orde for at Utdanningsforbundet må prioritere arbeidet med å innføre et normtall for gruppestørrelser i videregående opplæring. Klassene i videregående opplæring er store, og det er mange årsaker til det. Trange budsjetter gjør at klasser fylles opp og små klasser slås sammen i fellesfag. Inntakskontorene overbooker gjerne klasser i tilfelle noen slutter den første uka. Fylkespolitikere gjør politiske vedtak om hvor mange elever det skal være i yrkesfagsklasser. For å nevne noe.

I november i fjor gjennomførte Utdanningsforbundet Viken en undersøkelse om gruppestørrelse blant våre medlemmer, der 716 lærere ved 45 av Vikens videregående skoler svarte.

Det mest interessante i undersøkelsen er det som kom fram gjennom de åpne kommentarfeltene. Det er nemlig stor enighet om at antallet elever i gruppa ikke alene kan avgjøre om en klasse er for stor eller ikke. Uavhengig av studieretning, påpeker svært mange av respondentene at elevmassen de siste årene har blitt mer krevende, med stadig flere elever med spesielle behov. Hvilke elever gruppa er satt sammen av, er med andre ord viktigere enn hvor mange elever det er til sammen.

På studiespesialiserende ser det ut til å være bred enighet om at grupper med flere enn 25 elever ikke gir god nok mulighet til å følge opp den enkelte. Dette har både med manglende mulighet for relasjonsbygging og vurdering å gjøre, og flere påpeker at den underveisvurderingen som fagfornyelsen legger opp til, ikke er mulig å gjennomføre med dagens gruppestørrelser.

Mange fremmedspråklærere poengterer at fremmedspråk av hensyn til elevenes trivsel og på grunn av fagets egenart, ikke bør ha mer enn 20 elever i gruppa. Disse gruppene er satt sammen av elever fra ulike klasser, og i en slik setting er det mange elever som blir utrygge i lærings situasjonen. Det påvirker læringsmiljøet negativt i et fag hvor det er avgjørende for elevenes læring at de er trygge nok til å snakke høyt.

Lærere som underviser i fag hvor elevene skal gjøre praktiske øvelser, rapporterer noe av det samme.

Både i kjemi og biologi oppleves gruppestørrelsene ofte for store til at det er praktisk mulig å gjennomføre elevøvelser. Flere lærere påpeker at det rett og slett ikke er sikkerhetsmessig forsvarlig.

På yrkesfag er programfaglærerne samstemte i at 15 elever er et absolutt maksantall i programfag, men at også det er i meste laget. Dette handler om sikkerhet, men like mye om muligheten til å følge opp den enkelte elev.

Fellesfaglærerne på yrkesfag poengterer at sam-

menstående grupper gir dårligere læringsmiljø for elevene og dårlig mulighet for lærer å følge opp den enkelte, da det er ofte et stort sprik i faglig nivå i disse gruppene. Mange av elevene er usikre, og dette forsterkes når de plasseres i gruppe med elever fra andre klasser. Fordi det er så stort faglig sprik, er det også mer krevende å skulle følge opp hver enkelt. Flere sier faktisk at det ikke lar seg gjøre, og at de må velge om de skal følge opp de svakeste eller de flinkeste.

En av konklusjonene vi kan trekke av denne undersøkelsen, er at kombinasjonen av store grupper og en mer krevende elevmasse går ut over kvaliteten i opplæringen. En annen konklusjon er at det er på overtid å gjøre med gruppestørrelsen i videregående skole.

Den nye arbeidstidsavtalen er et godt skritt i riktig retning når det gjelder å anerkjenne den krevende arbeidssituasjonen lærerne står i. Denne gangen var det kontaktlærerne i grunnskolen som ble prioritert. Kontaktlærerne og faglærerne i videregående skole har en minst like krevende arbeidssituasjon, og frem til neste arbeidstidsforhandling må vi sette denne saken på agendaen i det offentlige rom. Ingen fylkespolitikere eller stortingspolitikere skal være i tvil om hvor skoen trykker. Nå er turen kommet til videregående!

«Flere sier [...] at de må velge om de skal følge opp de svakeste eller de flinkeste.»

Lettvint og misvisende om barnehagefinansiering

Hvis private barnehager skal få dekket pensjonskostnadene sine krone for krone, skal det samme prinsippet gjelde for alle andre kostnader barnehagene har?

I et innlegg i Utdanning nr. 1 avslører Elin Myrekrok Skrede i For Velferdsstaten manglende forståelse for helheten i finansieringen av private barnehager.

Inntrykket hun etterlater, er at private barnehager er overfinansiert og at pensjonssjablongen svekker ordningene til de ansatte. Faktum er at private barnehager leverer både minst like gode tjenester og konkurransedyktige lønns- og pensjonsvilkår, men for en vesentlig lavere offentlig kostnad, sammenlignet med kommunale barnehager.

Skrede argumenterer lettvint for at dersom private barnehager har høyere pensjonspåslag enn faktiske kostnader til pensjon, må pensjonspåslaget reduseres eller erstattes med kostnadsdekning. Så spekulerer hun uhemmet i PBLs motiver for å arbeide mot slike tilpasninger, øyensynlig uten å ha tatt inn over seg vårt hovedpoeng i saken: Nemlig at kuttet ikke bygger på en grundig analyse av treffsikkerheten i finansieringssystemet som helhet.

I dag består finansieringen av private barnehager av flere elementer. Driftstilskuddet bygger delvis på regnskapsførte kostnader i kommunale barnehager i hjemkommunen, og delvis på sjablonger og estimater (pensjonspåslag og administrasjonspåslag). Kapitaltilskuddet bygger på teoretiske fremstillinger som blant annet forutsetter at kapitalkostnader/husleie er vesentlig lavere i et ni år gammelt bygg enn i et to år gammelt bygg.

Det har aldri vært meningen at hvert element, krone for krone, skal dekke den enkelte barnehages regninger på de ulike kostnadsområdene. Tanken er at de ulike elementene i sum og over tid skal

oppfylle den lovfestede retten til økonomisk likeverdig behandling.

Flere problemstillinger dukker opp når det argumenteres for å redusere pensjonspåslaget eller innføre kostnadsdekning på pensjon.

– Er helheten i finansieringen ivarettet når man ensidig endrer betingelsene på ett punkt?

– Hvilke prinsipper skal ligge til grunn for økonomisk likeverdig finansiering av private og kommunale barnehager? Skal kostnadsdekning være gjeldende prinsipp på pensjon, skal det da også gjelde på alle andre områder? Skal i så fall kostnadene til kommunal drift fortsatt utgjøre øvre grense for hva private barnehager skal få dekket, eller skal private barnehager også få dekket sine reelle kostnader der disse overstiger det kommunale barnehager har?

– Hvordan vil et prinsipp om kostnadsdekning påvirke de offentlige utbetalingene til å drive barnehagesektoren? Dersom barnehager uansett får dekket sine kostnader, får de færre insentiver for å jobbe systematisk med å redusere sykefraværet. Og de vil ikke ha noe igjen for at det brukes ressurser på å forhandle frem gode avtaler til en gunstig pris, slik tilfellet blant annet er med PBLs Barnehagepensjon.

Så lenge de ansatte har minst like gode ordninger i private som i kommunale barnehager, er alle andre enn bank- og forsikringsbransjen tjent med at ordningene koster så lite som mulig.

Så kan vi heller være enige om å avkorte tilskuddet til barnehager som ikke kan dokumentere ordnede lønns- og pensjonsordninger for sine ansatte, noe PBL lenge har tatt til orde for. Som Skrede sikkert

kjenner til, kreves tariffavtale, som også inkluderer tjenestepensjonsordning, for å være medlem i PBL.

Bare ved å analysere finansieringssystemet som helhet, kan man utvikle kvalitet og mangfold og sikre en bærekraftig økonomi i hele sektoren – til beste for barn, ansatte, eiere og hele samfunnet.

Jørn-Tommy Schjelderup
konstituert adm.
dir. i PBL

FOTO PRIVATE BARNEHAGERS
LANDSFORBUND

Ønsker du å videreutvikle og styrke din lederkompetanse?

Høgskulen på Vestlandet tilbyr flere samlingsbaserte videreutdanninger for barnehage- og skoleledere i samarbeid med NLA.

- > Rektorutdanningen (Haugesund)
- > Ledelse av lærings- og læreplanarbeid (Bergen)
- > Ledelse av utviklings- og endringsarbeid (Trondheim)

Les mer på hvl.no/utdanningsledelse og søk innen 1. mars 2022.

Skolen trenger lærerspesialister, men tittelen

● **Ørjan Andenæs**
ungdomsskolelærer og
lærerspesialist
FOTO PRIVAT

Regjeringen har vedtatt at lærerspesialistordningen skal avvikles. Jeg mener dette er en stor feil. Den bør heller videreutvikles.

Ett av formålene med ordningen er å styrke skolen som lærende organisasjon. Den kan derfor bidra til implementering av LK 20, en prosess som krever mye av lærerne i en allerede presset hverdag. Lærerspesialistfunksjonen kan brukes til å lette dette arbeidet gjennom å organisere kollektiv profesjonsutvikling. Den største utfordringen er at tankene bak ordningen er misforstått. Dette skyldes delvis betegnelsen spesialist, samtidig som mediebegrepet «superlærer» bidrar til en negativ innstilling til tittelen. Utdanningen handler om profesjonsutvikling, ikke om superlærere.

Skolenes landsforbund ønsker avviklingen velkommen; organisasjonen har vært motstander av ordningen siden den ble innført i 2015. Utdanningsforbundet har heller ikke vært særlig positive. Jeg mener både regjeringen og de to lærerorganisasjonene må vurdere dette på nytt. De ser ut til å ha glemt formålet med lærerspesialistordningen. Kanskje har de hengt seg opp i at tittelen bidrar til splittelse; den oppfattes som blærete i en skole og en kultur der det ikke er så vanlig å diskutere undervisningspraksiser – det er metodefrihet. Tittelen og kallenavnet «superlærer» er både belastende og feil; ordningen handler om å utvikle hele organisasjonen, ikke om å være bedre til å undervise enn andre.

Skal en ordning, som på mange måter fungerer, avvikles fordi den har feil navn, og fordi mange ikke vet hva den er? Hva med en ny dåp i stedet? Formålet med lærerspesialistordningen er todelt. Den «skal bidra til at dyktige lærere opplever gode faglige utviklingsmuligheter og ønsker å fortsette å undervise». Gjennom funksjonen bør lærerspesialistene derfor få legge til rette for at kollegene opplever gode faglige utviklingsmuligheter. Dette kan gjøres gjennom å planlegge og organisere pro-

fesjonsutviklingstiltak som kommer hele kollegiet til gode. Det er utfordrende å gjøre det med et skjellsord som tittel.

Lærerspesialistfunksjonens andre formål er å «styrke det kollektive profesjonsfellesskapet og utviklingen av skolen som lærende organisasjon». Den som skal styrke skolen som lærende organisasjon, trenger innsikt i både elevenes læringsprosesser og i hvordan lærere kan utvikle seg effektivt sammen. Lærerspesialistutdanningen dekker begge fagområdene svært godt.

Skolenes landsforbund foreslår å bytte ut ordningen med en mentor/veiledningsordning. Skal det i så fall foregå en-til-en eller i mindre grupper? Det å ha en mentor kan absolutt bidra til å utvikle undervisningskompetansen, men ikke til å utvikle profesjonsfellesskapet i kollegiet. Lærere må også utvikle seg sammen, slik Timperley et al. (2007) og Darling-Hammond et al. (2017) utdyper det; effektive former for profesjonsutvikling kjennetegnes blant annet av at lærere jobber i fellesskap.

Effektive tiltak kjennetegnes også av at lærere får prøve ut og reflektere over undervisning sammen, for eksempel slik det gjøres i Kina gjennom Teaching Research Groups (TRG) (Li & Huang, 2013). En fordel med disse gruppene er at nyutdannede opplever en brattere læringskurve, nettopp slik Skolenes landsforbund ønsker seg i sin foreslåtte variant. Kanskje kan lærerspesialistfunksjonen bidra til at nye lærere får en bedre start på karrieren? Regelmessig obligatorisk deltagelse i TRG for alle lærere har bidratt til å effektivisere innføringen av nye læreplaner i Kina; lærerspesialistene kan lette implementeringen av LK 20 gjennom å organisere lignende strukturer.

«Ordningen handler om å utvikle hele organisasjonen, ikke om å være bedre til å undervise enn andre.»

en på funksjonen må endres

Personlig har jeg alltid savnet å få hjelp til systematisk videreutvikling av undervisningspraksisen. Hvorfor skal lærere jobbe hele karrieren uten å få slik støtte? De siste årene har jeg erfart at lærere opplever tiltak organisert gjennom lærerspesialistfunksjonen svært positivt. Sitatet «Det burde være en del av det å være lærer» er representativt for hvordan lærere opplever å få delta i felles utprøving og evaluering av undervisning ved vår skole. Både profesjonskulturen og undervisningskompetansen utvikles gjennom slike tiltak. Det er to viktige grunner til det: Tiltakene er utformet ut fra forskning på hvordan lærere utvikler seg mest effektivt, og deltagerne får kontinuerlig komme med innspill til endringer.

Det å erstatte lærerspesialistordningen med en variant av mentor/veilederordning vil ikke bidra til det kollektive profesjonsfellesskapet. Mye ved ordningen fungerer; den bidrar blant annet til kompetanseheving i kollegier. Den største utfordringen for lærerspesialistene er tittelen. Det holder kanskje å endre den? Hva med å bruke ord som endringsagenter eller undervisningsterapeuter? Nei, det høres også blærete ut. Korte titler kan lett mistolkes. Hva med En-lærer-som-skal-prøve-å-bidra-til-at-vi-alle-blir-enda-suprere-sammen? Det er nemlig utvikling i fellesskap ordningen handler om.

Hilsen en helt vanlig lærer (som er tilhenger av profesjonsutvikling i fellesskap)

Kilder:

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017): Effective Teacher Professional Development. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.

Li, Y. & Huang, R. (2013): How Chinese Teach Mathematics and Improve Teaching. New York, NY: Routledge.

Timperley, H., Wilson, A. Barrar, H. & Fung, I. (2007): Teacher Professional Learning and Development: Best Evidence Synthesis Iteration. Wellington: Ministry of Education.

Utdanningsdirektoratet (2020): Funksjon som lærerspesialist.

DET LILLE EKSTRA

Gjennom kopieringsavtalen kan skolene supplere læremidlene ved å kopiere fra for eksempel bøker, aviser og innhold på internett. Slik kan lærerne tilpasse undervisningen, være oppdatert, dekke spesielle emner, søke inspirasjon eller skape en personlig vri på et opplegg.

Vi snakker om «Det lille ekstra».

Kopinor

Les mer på kopinor.no/skole

● Arbeidsmiljøloven

Det er lov å bruke hodet!

På Norges største ungdomsskole bruker de ansatte munnbind. Hvorfor? De bruker hodet.

Ansatte ute på skolene og i barnehagene roper etter det omdiskuterte munnbindet. Myndighetene anbefaler det ikke. Skolenes landsforbund? Vi har ikke alene kunnskap eller kompetanse nok til å komme med en faglig kvalifisert uttalelse om hvorvidt munnbindet faktisk er et godt verktøy for å unngå smitte og redusere smittespredning. Men vi vet én ting. Det er lov å bruke hodet.

På Utdanningsnytt kunne vi 4. januar lese om Rana ungdomsskole i Nordland. Her, på Norges største ungdomsskole, bruker de ansatte munnbind. Rektor Kari Edvardsen begrunner det på følgende måte: «De ønsker å bruke munnbind».

Verre er det altså ikke.

I samme artikkel kunne vi også lese en uttalelse fra Utdanningsdirektoratet. Til tross for høyt smittetrykk ønsker de ikke å anbefale at lærere, og sikkert andre ansatte også, skal bruke munnbind. Standpunktet er én ting. Begrunnelsen en annen. For da jeg leste følgende, fikk jeg hakeslepp: «Direktoratet viser til Opplæringsloven som ikke åpner for bruk av klesplagg som helt

eller delvis dekker ansiktet i undervisningen.»

For det første. Dette er en helt annen debatt og helt andre klesplagg enn bruken av munnbind under en pandemi.

For det andre. Det kan ikke være slik at Opplæringsloven brukes som argument for å fravike Arbeidsmiljølovens bestemmelser. Det er heller ikke slik at Opplæringsloven trumfer Arbeidsmiljøloven.

Og ja, det kan sikkert diskuteres om hvorvidt bruken av munnbind faktisk bidrar til et tryggere arbeidsmiljø i forhold til dokumentert redusert smittefare. Men, Arbeidsmiljøloven sier også noe om arbeidsgivers plikt til å vurdere faktorer i arbeidsmiljøet som kan påvirke arbeidstakernes psykiske helse.

Avdelingsdirektør i Utdanningsdirektoratet, Cathrine Børnes, sier til Utdanningsnytt at ansatte kan bruke munnbind hvis det er helsemessig begrunnet. Så hvis de ansatte føler seg utrygge på jobb, er vår påstand at det er et brudd på Arbeidsmiljøloven hvis de nektes å bruke munnbind. Vi må heller ikke glemme Smittevernloven, som blant annet har til formål å verne

Ved Rana ungdomsskole i Nordland, som har 800 elever og 100 ansatte, bruker de fleste ansatte munnbind.

FOTO KARI EDVARDSEN

befolkningen mot smittsomme sykdommer ved å forebygge dem og motvirke at de overføres i befolkningen.

Men til syvende og sist: Legger vi vekk lover og hjemler, handler det vel strengt tatt også om respekt? Og klokskap. For det er lov å bruke hodet.

Jeanine Norstad

forbundssekretær i Skolenes landsforbund

● Undervisning

Digitale ressurser og ferdigtygde opplegg

De aller fleste skoler driver i dag med implementering av nye læreplaner, der de tre hovedtemaene folkehelse og livsmestring, bærekraftig utvikling og demokrati og medborgerskap, inngår. Til dette

Den trygge læreren i kroppsøving trenger ikke forberede seg lenge før en time, og den gode matematikklæreren finner lett ekstraoppgaver ut av eget hode, skriver Lars Mæhlen.

ILLFOTO TOM-EGIL JENSEN

er min erfaring at mange lærere bruker ferdige opplegg de finner på nettet. Disse vises digitalt, og elevene svarer digitalt.

Personlig mener jeg at slike ferdigtygde opplegg ikke legger opp til nok refleksjon hos læreren. Ved å sette sammen oppleggene selv, blir lærestoffet mye mer autentisk og engasjerer og motiverer mye mer. Dette tror jeg enhver lærer har merket når de har hatt «perfekte timer».

Jeg mener altså at vi lærere må løsrive oss fra lærebøker, ferdigtygde opplegg og begynne å tenke selv. Nettopp derfor trenger skolen lærere med tro på seg selv, integritet, gode kunnskaper og ikke minst et samfunnskritisk blikk. Diskusjonen om karakterer er derfor ikke helt irrelevant. Faglig dyktige lærere liker autonomi.

Det å være lærer er en krevende jobb, men mye krysspress. Så selvfølgelig må man velge seg sine «kamper». Noen ganger må man kunne bruke

lærebok, andres ferdige opplegg eller digitale ressurser. Men de beste timene er når læreren henter stoffet fra «eget bryst» og bearbeider det slik at det blir forståelig for elevene. Kan læreren stoffet sitt, trenger hen ikke å hente det fra et annet sted. Den gode matematikklæreren finner lett ekstraoppgaver ut av eget hode, og den trygge læreren i kroppsøving trenger ikke forberede seg lenge før en time. Jens Bjørneboe er med sine fortellinger, der det elevene skulle lære inngikk, et forbilde her.

Mitt poeng er at undervisning blir mye mer gøy og engasjerende – også for læreren! – om læreren kan stoffet så godt at lærerveiledning, nettressurser og lærebøker ikke må være et must. Og er det noe elevene fortjener, er det lærere som både kan faget sitt og som evner å motivere!

Lars Mæhlen | lærer, Lillestrøm

Har du noko på hjartet?

Meiningane dine er viktige for oss. Send debattinnlegg, innspel og kronikkar til debattansvarleg Ståle Johnsen på debatt@utdanningsnytt.no. Debattinnlegg kan vere på maks 2000 teikn, inklusive mellomrom. For innlegg på innspelsplass er lengda 2000-8000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på maks 8000 teikn. Vi ber alle oppgi fullt namn, adresse og telefonnummer. Redaksjonen set retten til å kutte og redigere i innlegga som vilkår. Innlegg kan òg bli publiserte på Utdanningsnytt.no.

● Arbeidsmiljøloven

Arbeidstilsynets totale fravær under pandemien

De nye smitteverntreglene i skoler og barnehager betyr i praksis at nå skal smitten slippes løs. Barnehagebarn, skoleelever samt skole- og barnehageansatte, med sine respektive familier, går fortsatt en usikker tid i møte.

Slik oppfatter forbundsstyret i Skolenes landsforbund de nye smitteverntreglene fra myndighetene etter å ha drøftet situasjonen i Skole-Norge i et møte 14. januar.

Vi håper Folkehelseinstituttet (FHI) og Helse- og helsedirektoratet har rett i at den nye virusvarianten er så pass lite farlig at dette vil gå bra for både ansatte og barn, men sikre er vi ikke.

Forbundsstyret i Skolenes landsforbund vil ellers påpeke Arbeidstilsynets totale fravær under pandemien. Ansatte i skoler og barnehager

har ikke hatt et trygt arbeidsmiljø under pandemien, verken fysisk eller psykisk. Dette er et klart brudd på arbeidsmiljøloven. Oss bekjent har de ikke gjort noen som helst selvstendige vurderinger om arbeidsmiljøet til ansatte i skoler og barnehager.

Forbundsstyret i Skolenes landsforbund mener det er uakseptabelt å ha et arbeidstilsyn som abdiserer midt i en pandemi. Det er nettopp når slikt skjer, at vi har behov for at noen passer på at arbeidsmiljøloven ikke legges i en skuff. Her har Arbeidstilsynet sviktet.

Mette Johnsen Walker | forbundsleder
Skolenes landsforbund

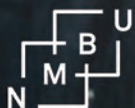
Forbundsstyret i Skolenes landsforbund mener det er uakseptabelt å ha et arbeidstilsyn som abdiserer midt i en pandemi, skriver leder Mette J. Walker.

ILL.FOTO: JOAKIM S. ENGER

Lyst til å bli lærer, men mangler PPU?

NMBU tilbyr praktisk-pedagogisk
utdanning for deg med bakgrunn i
real-fag eller naturbruk.
Studer på heltid eller deltid.

www.nmbu.no/studier

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Søknadsfrist
15.april

Min favorittlærer: 20 Bryterens favoritt: 20 Petri: 32 Garantert krenkelfrie sanger: 35 På tanna: 35
Bli på 1968: 47 Fred og krig i skolen: 48 Kronikk: 48 Fra grunnskole til universitet

UTDANNING

14
3. desember 2021

Rift om barna

Færre barn og økt konkurranse har ført til neobemanning i flere barnehager. Barnehagelærerstudent Martine Nohm er forberedt på at det kan bli hardere kamp om jobbene.

Uti i verden: 23 Krangel om lærermangel: 48 Akutt: 24 Fyller 20 år: 28 Reportasje: 28 Virtuelt på yrkes-
dag: 36 Om maktete regler og volds i art: 48 Kronikk: 48 Med rett til å dømme: 51 Kryssord: 51

UTDANNING

1
24. januar 2022

Ungdomsskole i praksis

En hel etasje med verksteder skal holde motivasjonen opp hos ungdomsskolene på Bryne.

Visste du at annonser hos oss sees av 276 000 lesere?

Bestill annonser for 2022 nå

Utgivelsesplan

annonsefrist/utgivelsesdato

- 1 9. desember / 14. januar
- 2 20. januar / 4. februar
- 3 **9. februar / 25. februar**
- 4 2. mars / 18. mars
- 5 23. mars / 8 april
- 6 20. april / 6. mai
- 7 11. mai / 27. mai
- 8 1. juni / 17. juni
- 9 3. august / 19. august
- 10 24. august / 9. september
- 11 14. september / 30. september
- 12 5. oktober / 21. oktober
- 13 26. oktober / 11. november
- 14 16. november / 2. desember

Annonsekontakt:

Mona Jørgensrud i HS Media.
E-post: mj@hsmedia.no

Annonseinformasjon:

Lønnsoppgjøret 2022

Lønnen må opp og leseplikten må

Utdanningsforbundet søker etter politisk rådgiver som ledelsens høyre hånd; en politisk rådgiver til den valgte ledelsen i Utdanningsforbundet.

Det er fornuftig, kanskje de finner én som vet hvor skoen trykker i norsk skole i dag.

For mens forbundsleder Steffen Handal er opptatt av å tale barnehage- og grunnskolelærernes sak, er lærerne i den videregående skolen så godt som fraværende i debatten fra Utdanningsforbundets side.

For aldri før har det vel vært større avstand mellom yrkesgruppene blant Utdanningsforbundets medlemmer enn nå?

Det startet i fjor høst med Støres uttalelse om at lavtlønnede tjener fra 750.000 kroner og ned. Når ble en lektor med 6 års universitetsutdanning og 16 års ansiennitet eller mer, lavtlønnet i Norge? Jo, ved de to siste års lønnsoppgjør. Lønnen har stått på stedet hvil, og det har

leseplikten også, men over mye lengre tid.

For det er lektorens usynlige arbeid som ikke blir verdsatt: Med rettekunker som multipliseres med stadig høyere tall i takt med det stigende elevtallet i hver klasse. For det er ikke lenger en norm med et tak på 30 elever. Med kontaktlærersvar, som utgjør ca. 5 prosent av leseplikten for det formidable arbeidet den biten av jobben medfører.

Det er et tankekors at en nyutdannet lærer i barneskolen sier at hun bruker mer tid på foreldre enn på undervisning? (Dagsnytt 18 før jul).

Egentlig er det utrolig at den nåværende leseplikten har kunnet vedvare så lenge, pandemien til tross. Årets oppgjør blir viktigere enn noen gang!

Mona Elset | lektor og medlem av Utdanningsforbundet

Forfatterveiledning for Utdanning og ut

Vi har tre rammer for leserbrev og fagartikler; 1) debattinnlegg på opptil 2000 tegn med mellomrom 2) innspill 2000-8000 tegn med mellomrom 3) kronikker oppunder 8000 tegn med mellomrom; inklusive litteratur / henvisninger.

Når det gjelder kronikker, er det fint om du presenterer ideen for debattansvarlig Ståle Johnsen sj@utdanningsnytt.no. Temaet må være interessant og relevant, og språket godt og forståelig, for en bredt sammensatt lesergruppe. Stoff som bygger på forskning, må være popularisert og forskningsresultatet sentralt i teksten, mens metode får en beskjeden plass.

Illustrasjoner sendes separat som høyoppløste jpg- eller pdf-filer, og du må ha avklart rettighetsspørsmål.

Redaksjonen forbeholder seg ret-

ten til å redigere og kutte i debattinnlegg og innspill, og til språkvask og mindre endringer i kronikker. Som regel prioriteres det mest aktuelle stoffet framfor det mer tidløse.

Til innspill og kronikker trenger vi et digitalt portrett av forfatteren/forfatterne, minimum 500 kB, og navn på fotografen. Våre grafiske designere formaterer artiklene til vår egen layout-mal.

Debattinnlegg skal være utstyrt med tittel; innspill og kronikker med tittel og ingress (ingress er en interessevekkende oppsummering av hovedpoenget i teksten; maksimum 200 tegn med mellomrom).

Tittel og ingress bør være konkrete og informative og ikke formulert i spørsmål. Inndel gjerne artikkelen i avsnitt med korte overskrifter.

Utdanning gis ut på norsk, og alle

ed!

Lektorenes arbeid, med rettebunker som multipliseres med stadig høyere tall i takt med det stigende elevtallet i hver klasse, blir ikke verdsatt, skriver Mona Elset.

ILL. FOTO MARIE VON KROGH

utdanningsnytt.no

sitater må være oversatt til norsk.

Leserbrev publiseres som hovedregel ikke anonymt. Vi trenger derfor fullt navn, profesjon, stilling og hvor du for tiden arbeider, eventuelt i hvilken funksjon du opptrer i denne sammenhengen.

I tilfeller der anonymitet er viktig for at debattene skal være konkrete og reelle, ber vi deg / dere ta kontakt med debattansvarlig Ståle Johnsen sj@utdanningsnytt.no, slik at vi kan vurdere å publisere innlegget anonymt.

Utdanning betinger seg retten til å publisere stoff sendt inn til utgivers andre redaksjonelle medier (Første Steg, Yrke, Bedre skole og Spesialpedagogikk), herunder papir og digitalt.

Vi ser frem til å samarbeide med deg og gleder oss til å lese artikkelen din.

Redaksjonen i Utdanning / Utdanningsnytt.no

Rett på sak

Kompetanse

Det store barnehagemysteriet

Elise Håkull Klungtveit

leder av Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet

FOTO JONAS OHLGREN ØSTVIK/PS

Det finnes barnehagelærere med mastergrad, det vet vi. Utover dette sitter vi med et barnehagemysterium. Dette skylder vi barnas barnehage å løse.

Vi vet mye om lærerne, både lærere i skolen og lærere i barnehagen. Vi vet hvor mange av dem som er kvalifiserte, og hvor mange vi mangler. Vi vet noe om hvor mange som faller fra, både underveis i utdanningene, i overgangen til yrket og ikke minst etter at de har begynt lærergjærningen sin. Det er mange utfordringer som skal løses, men utfordringene er ikke mysterier. Likevel er det én gruppe vi vet altfor lite om: den masterutdanna barnehagelæreren. Barnehagelærerutdanningene er på bachelor-nivå, det tilbys masterutdanninger ved flere institusjoner, og flere er studenter ved disse. Hvordan samfunnet vårt nytter denne kompetansen, vet vi imidlertid lite om. Det er et mysterium.

I en YouTube-video laget av Høgskolen på Vestlandet kan vi se to masterutdanna barnehagelærere fortelle om masterkompetansen sin. De setter på utmerket vis ord på hvor viktig deres kompetanse er. Det er masterkompetansen deres som skal bidra til kunnskapsutvikling, utdanning, kritikk og utvikling av den norske barnehagen. Den ene av de to peker på at barnehagene blir

større og mer komplekse organisasjoner, og at barnehagen vil trenge mer, og ulik kompetanse. Hvor er dagens barnehage i møte med disse masterutdanna lærerens kompetanse?

Barnehagelærerne lønnes i all hovedsak etter stilling. De er i stilling som barnehagelærer, pedagogisk leder eller styrer. Noen jobber som forskere, eller undervisere ved barnehagelærerutdanning, noen er i administrative stillinger. Dersom barnehagelærerne bruker kompetansen sin sammen med barna, vil de altså ikke lønnes for den kompetansen de innehar. Dette godtar vi.

Engasjerte studenter utdanner seg ut av barnehagen, ikke fordi de vil, men fordi vi godtar at det er slik det er. Vi godtar at kompetanse i barnehagen kommer i andre rekke og at masterkompetansen sammen med barna ikke skal lønne seg og derfor forsvinner ut av barnehagen og inn i akademia, administrasjon og byråkrati. Vi trenger de masterutdanna barnehagelærernes kompetanse, også i barnehagen.

Jeg tror vi må begynne med å finne svaret på mysteriet. Hvem er de masterutdanna barnehagelærerne, får de lønn for kompetansen sin, og hvor stort er egentlig det uutnyttede potensialet? Vi i Pedagogstudentene er klare for et løft for kompetanse i barnehagen. Forbedringspotensialet er stort. Vi må begynne med å anerkjenne den viktige kompetansen som allerede finnes, og løse det store barnehagemysteriet.

Nye tider krever ny avtale

● **Geir Dybdahl**
rektor ved Tysværvåg
barne- og ungdomsskule
FOTO PRIVAT

I fare for å terge på meg mange lærere våger jeg å komme med et innspill til flere endringer jeg mener er til det bedre for lærer og elev: Flere endringer i arbeidstidsavtale for lærerne!

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Jeg startet lærerutdanningen i overgangen mellom revidert læreplan i 1987 (M 87) og læreplanen av 1974 (M 74), og har vært med på flere reformskifter. Jeg har hatt ulike roller knyttet til opplæring i over 30 år og er nå rektor ved en kombinert barne- og ungdomsskule. Det får meg til å gjøre noen refleksjoner.

Kunnskapsløftet 2020 (LK 20) var relativt godt planlagt, og vi var godt i gang med forberedelsene. Så kom pandemien. Vi er mange skoleledere som måtte endre fokus fra utvikling til beredskap. Det er nok kanskje hovedårsaken til at vi hører lite om hvordan det egentlig går med denne reformen, pandemien skygger for LK 20.

Det som skiller LK 20 fra tidligere reformer, er at det samtidig kom betydelige endringer i vurderingsforskriften. Dermed dukker det opp et dilemma: Er SFS 2213, som regulerer lærerens arbeidstid, tilpasset de nye endringene og forventningene? Selv med de endringene som ble avtalt 17. januar?

I forskrift til opplæringsloven står det i paragraf 3-3 Vurdering i fag: «Formålet med vurdering i fag er å fremme læring og bidra til lærelyst underveis, og å gi informasjon om kompetanse underveis og ved avslutninga av opplæringa i faget.»

Begrepene «løpende» og «systematisk» er tatt ut av forskriften og erstattes av at undervisvurderingen skal være en integrert del av undervisningen. I undervisvurderingen i fag skal elevene:

- delta i vurderingen av eget arbeid, reflektere over egen læring og faglige utvikling.
- forstå hva de skal lære og hva som blir forventet av dem.
- få vite hva de mestrer
- få råd om hvordan de kan arbeide videre for å øke kompetansen sin.

Denne oppstillingen av prinsippene er ikke ment som en prioriteringsliste. Alle prinsippene er en

del av undervisvurderingen og må sees i sammenheng.

Gjennom undervisvurderingen får lærer og elever informasjon om den faglige utviklingen. Undervisvurdering i grunnskolen er all vurdering fra første trinn og fram til standpunktvurdering på ungdomstrinnet. Det er tydeliggjort at rene vurderingsøkter skal begrenses til et minimum, men være en integrert del av opplæringen.

Det er også et uttalt krav at med LK 20 skal fokuset flyttes fra kompetansemål i fag til dybdelæring og tverrfaglige tema som tar opp i seg overordnet del. Kjerneelementer i faget, fagrelevans og sentrale verdier skal vektas mer enn tidligere.

Tas det i SFS 2213 høyde for den nye praksisen som LK 20 og ny vurderingsforskrift legger opp til?

Hvordan skal lærerne få gjennomført planlagte og strukturerte samtaler med hver elev hvor eleven får delta i vurderingen av sitt eget arbeid, reflektere over sin egen læring og faglige utvikling? Hvordan skal læreren sørge for at hver elev får en forståelse av hva han/hun skal lære og hva som blir forventet? Hvordan skal læreren sørge for at hver elev får vite hva han/hun mestrer og får råd om hvordan han/hun kan arbeide videre for å øke kompetansen sin?

Dette får en kun til dersom det settes av tid til planlagte fagsamtaler i den tiden elevene er på skolen. Den nye avtalen gir fortsatt lite rom for planlagte samtaler i den tiden elevene er på skolen, for faglærere og kontaktlærere med klasser under 21. De fleste lærerne vil fortsatt være knyttet til undervisning, ofte alene med store grupper, i den tiden elevene er på skolen.

Den nye avtalen gir bedre forutsetninger for individuell oppfølging av elevene for kontaktlærere i store klasser, men er den god nok?

Innholdet i ordningen med leseplikt, arbeidstid på skolen og ubunden tid er ikke endret, men >

«Den nye avtalen gir fortsatt lite rom for planlagte samtaler i tiden elevene er på skolen, for faglærere og klasser med færre enn 21 elever.»

«Regjeringen må be om en pakke til skolen, i samme gate som pakkene til pandemien og strømkrisen. I den pakken må det også ligge redusert leseplikt og ytterligere tilpasning av arbeidstidsavtalen.»

lærerne har fått økt fleksibilitet når det gjelder hvor de kan utføre jobben. Den nye avtalen bruker begrepet «planfestet arbeidstid» i stedet for «arbeidstid på skolen» Fremmer det samarbeid? Samarbeid mener jeg er nøkkelen til å møte morgendagens krav i skolen. Avtalen gir ikke nok rom for lærerne til å gi tilstrekkelig og kvalitativt god nok undervisning når læreren har undervisning mesteparten av tidene elevene er på skolen. Mye av dette vurderingsarbeidet bør gjøres individuelt sammen med eleven, og det er en krevende øvelse i klasseromssituasjonen.

I august 2017 ble kap. 9 A i opplæringsloven endret for å styrke elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø. Den stiller som kjent mye strengere krav til å forebygge, avdekke og stoppe mobbing. Dermed er læreren pålagt mange oppgaver utover det å gi tilpasset opplæring til den enkelte elev.

Pandemien har lært oss at skolen må tåle raske skifter og omlegginger av opplæringen, og lærerne har vært fantastiske. Fra mars 2020 og utover, har lærerne vist stor kreativitet og omstillingsevne. Vi ante jo ikke hva som skulle bli den nye hverdagen. Det ble færre voksne per kohort, økt fokus på aktiviteter ute, og det ble mindre skiller mellom frimiddag og undervisning. Lærerne har måttet dekke flere fag i samme kohort enn tidligere. De lærerne som hadde de ulike kohortene, måtte sørge for voksendekning hele dagen. Arbeidstidsavtalene ble sagt opp, og skillene mellom planfestet tid og undervisning ble mindre tydelige. Lærerne har vært endringsvillige og løsningsorienterte og gjorde en formidabel innsats. Pandemien har vist at lærerne er omstillingsdyktige.

Periodene med hjemmeskole krever opplegg som i større grad er selvinstruerende og tverrfaglige. Oppdrag i tråd med ny læreplan, på tvers av fag og som tar opp i seg overordnet del. Det gir muligheten til å legge til rette for læring gjennom tverrfaglige opplegg hvor elevene blir mer ansvarlige for å utføre arbeidet.

Nå er det nok mange ting som ikke fungerer optimalt i hjemmeskole, og det er utfordringer med trafikklysmodellen, men lærerne har vist at de kan løse ting på nye måter når forholdene ligger til rette.

Hvor vil jeg med dette? Jo, jeg tror vi må tenke nytt. Lærerne skal ikke tvinges inn i en ny arbeidstidsavtale som krever mer binding for bindingens skyld. Det virker mot sin hensikt. Det er muligens klokt å holde på tredelingen av avtalen, men jeg ser to behov.

Jeg ser behov for at lærerne må få mer tid til individuell oppfølging av elevene i den tiden eleven er på skolen. Dette er også i tråd med ferdigheter for det 21. århundret, som var mye av grunnlaget og argumentasjonen for ny læreplan. Noen av disse er kommunikasjon og samarbeid, kreativitet og innovasjon, kritisk tenkning og problemløsning, metakognisjon og å lære å lære. LK 20 handler mindre om reproduksjon av fakta og mer om ferdigheter og verktøy til å løse nye utfordringer. Da blir lærerens rolle som mentor og veileder viktig.

Det andre behovet er at vi må utvide den planfestede tiden i løpet av skoleuken, slik at lærere kan planlegge opplegg sammen i tråd med LK 20, i deler av den ubundne tiden. Skoleåret blir dermed enda mer komprimert, men målet er vel at lærerne skal bruke mindre ubunden tid til rent vurderingsarbeid, og at dette skjer i samhandling med eleven?

Rambøll-utvalget, som undersøkte SFS 2213, konkluderte i sin tid med at mange skoler gir av tidsressursspotten til redusert undervisning for kontaktlærerne, og det er bra. Utfordringen er at alle lærerne skal gjennomføre undervisningsvurdering, og mange har lite rom til dette, særlig på barnetrinnet. Ifølge den samme rapporten ønsket ikke skoleeiere og skoleledere å fjerne årsrammene for undervisning og øke handlingsrommet for lokale avtaler.

Jeg tror likevel tiden er moden for å tenke nytt. LK 20, ny vurderingsforskrift og kap. 9 A i opplæringsloven krever mer av læreren når det gjelder individuell oppfølging, og da må det gjøres noen grep.

Vi står foran et hovedtariffoppgjør, og nå er muligheten her til å gjøre noe med lønn. Det må til for at vi skal beholde og rekruttere gode lærere. Regjeringen må be om en pakke til skolen, i samme

gate som pakkene til pandemien og strømkrisen. I den pakken må det også ligge redusert leseplikt og ytterligere tilpasning av arbeidstidsavtalen.

De siste årene er startlønn for lærere blitt prioritert og særlig lektorer med tillegg, det er bra, men majoriteten av lærere har lang ansiennitet og ikke så lang utdanning. Disse sakker stadig akterut og må bli sett!

I tillegg til lønn må det gjøres noe med leseplikten for alle. Den må reduseres slik at lærerne får frigjort tid til individuell oppfølging av elevene. Det må etableres en forståelse av at undervisning og individuell oppfølging blir likestilt, at begge deler er nødvendig for at elevene skal oppleve mestring og trygghet.

Dette vil endre hverdagen for lærerne, men jeg tror det vil bli til det bedre. Elevene i fokus i den tiden de er på skolen, planlegging av, og samarbeid om undervisning i tiden før og etter elevene er på skolen. Den nye arbeidstidsavtalen for lærerne viderefører prinsippet om gjensidig tillit, og det er bra. Skoleeier må stole på læreren, men det må samtidig legges til rette for lærersamarbeid. Gode tverrfaglige undervisningsopplegg krever samarbeid!

Jeg er overbevist om at det er til elevens beste om vi legger til rette for at lærerne får bedre tid til å følge opp den enkelte elev. Det vil kreve økte rammer til skolen, men vil være en god investering på sikt. Elevene er fremtidens viktigste kapital. I motsetning til krisepakken til strømkundene vil en pakke til lærerne være en langsiktig investering med god avkastning.

Nye planer, lover og forskrifter krever gode avtaler, og det krever økte rammer. Pandemien har vist at lærerne har stor evne til omstilling. Benytt muligheten, og betal prisen!

kryssord

Innsending

Løsningssetningen med navn og adresse sendes Utdanning i e-post **innen 15. februar**:
 kryssord@utdanningsnytt.no
 To vinnere får boksjekk.

GOD GENE- TIKK		REISE DØR- KLINKE		SKAPTE DONALD OG MIKKE		TØFFE GUTTER		SPRÅK, MAT OG FOLK		FISKE EMMEN		SVEVE REMA- APP		TITTER KORN- SORT	
MERKE				PURKA NØK- TERN				FUGL PROSE- SJON				KLOKKE OPPHEV- ET 2009			
KIL- LING		VERDIGRUNN- LAG 1.2 USA								NAVNE- DAG 19.12.					
				PRONO- MEN				SUR- STOFF STOR OG FLOTT BIL INSTRU- MENT				UNION			
RØYS SKLI				MATTA BLI HELT VILL											
BANNING	ROM	GRESK SAGN- HELT		AVIS ÅRETS ORD 2021		UTROP		FORELD- ET NAVN PÅ LØNN		NORRØN HAVGUD FINT		THALL- IUM			
	STAT REAL					ELV UNNE		FISK				NOE			
SØR- LENDING AGN		INNBO INGREDI- ENS				ROTE (MED NOEN)				KRIGS- GUD		UTROP			
		DYRE- HAGE FR. FOR- FATTER		ETIKETT BLØD- TYPE		FINSK SEL- SKAPS- FORM		HEGREM 2022		OVER- FALL POLERE		UNDER- SØKELSE ISLOM			
DRIKK						SLIT		LUFT- VEIS- VIRUS		KASSE BY I NEPAL					
	TENNIS- SPILLER SELSKAP URO			FISK		TEGNE- SERIE- FIGUR				STIVELSE					
JOTUN						TONEN SOLGUD		GRESK BOKSTAV		FOTBALL- TRENER LEGEME				BORD- DEKKE	
ELV		KVINNE UTVEKST (PÅ TRE)				SKARP SMERTE KOMPO- NIST				NAVNE- DAG 26.4.		BRENSSEL			
	GROV DRØNN ESKE					ÅRE BESIT- TER				KVEL- STOFF		MUNKE- HETTE BYRDER			
SMILE DOVEN		INFINI- TIVS- MERKE		TRÅKKET UTBYGG						TRANGT SUND VERN				FORD- MODELL TRÅKLE	
		GREP TROFÉ		ÅSSIDE FINNE SVAR PÅ		SLITT ISKRY- STALLER				VENS- TRE- GJENGET				SYKKEL- LØPENE	
KNIP- LINGS- ARBEID								RA GRUPPE							
		KALIUM 50		LAND LEGEN- DARISK						KJEMME OFRE				FRANSK KLIPPE- ØY	
DIREK- TORAT	STRØM FUGL			EIN- STEIN- IUM		GASS		SLETTE FORSAM- LING		HARSK		3172		SKÅTE TANN- HJUL	
KIRKE		ARRANG- EMENT HIV								MOD- ERNE ÅPNING		STJERNE AVLEGGS			
				SLAG		IKKE FUGL		LEKER				KRIG			
NAVNE- DAG 7.10.										TALL				CIRKA	
TRYGLE		PUPPE- HYLSTER						ELEK- TRISK SPØR- VOGN				FLODEN			

Minneord

● Edvard Andreas Brøvig (1930–2021)

Som en gang kombinert skole- og kulturrådmann i Kristiansand var Edvard Brøvig en markant og kjær personlighet som gjorde betydelig innsats på flere felter. Etter artium ved Kristiansand Katedralskole, tjeneste som undervisningskorporal i Tysklandsbrigaden, så Kristiansand lærerskole og engelsk mellomfag ved Universitetet i Oslo var han blant annet lærer ved Majorstuen skole i Oslo før han vendte tilbake til hjembyen.

Det kan Kristiansand og Sørlandet være glad for! Her ble han byens og kulturens mann med nasjonale og internasjonale forankringer. Han var delaktig i vennskapsbysamarbeidet i Europa, i å sikre en god basis for Kristiansand Symfoniorkester, ved at musikere fra Divisjonsmusikken ble med der. Og han var med på å legge til rette for det flotte Nupen-anlegget og for Kunstmuseet og kunne inspirere oss som arbeidet med høyskoleutviklingen fram mot Universitetet i Agder.

Tiden i Tysklandsbrigaden i et Tyskland som var ideologisk fallitt og materielt sønderskutt, ga livet hans det internasjonale perspektivet og ideologiske ståsted. Han dro til Sveits og ble fascinert av MRA, Moralsk Opprustning, med dets fire etiske absolutter, som visjon for Europa og drivkraft for et godt og uegennyttig liv. I dag heter organisasjonen Initiatives of Change, med «forvandling til forandring» som motto. Der er sønnen Eivind nå styremedlem.

Edvard Brøvig arbeidet i mange år blant annet som opplæringsjef, og med å utvikle bedriftsdemokrati, for Norsk Arbeidsgiverforening, i dag NHO, for Sørlandet. Han ledet «Ja til EF»-kampanjen på Sørlandet. Han reiste rundt i det tidligere fiendeland og organiserte og ledet forsonings- og inspirasjonskonferanser med tusenvis av deltakere. Stikkord for hans utfoldelse på mange plan var å skape tillit på tvers i multikulturelle samfunn og mellom generasjoner, samt å fremme kulturelt samarbeid mellom øst og vest.

Edvard hadde skuespillertalent, var dyktig imitator, og kunne, ikledd autentiske uniformer, fremstille Kristiansands grunnlegger Christian IV og sagnomsuste general Oscar Wergeland, henholdsvis i turistmagneten Ravnedalen og foran General Oscars Hus på Universitetet i Agders vellykte Campus på Gimlemoen.

Edvard var en person med integritet. Han var morsom og inkluderende. Mennesker fra andre kulturer og religioner anså han som en stor berikelse, ingen trussel. Han var opptatt av bærekraft, lenge før dette ble en del av dagligtalen til folk. Han var god til å bygge tillit. Han var en autoritet på relasjoner mellom slekter og Kristiansands historie. Han gjorde mye godt for mange.

Mest av alt trivdes han hjemme i sitt og kona Aslaugs sjarmerende gamle hus i verneverdige Posebyen og i sommerhuset på Kvanneid i Høvåg; gjerne også med datteren Gudrun og sønnen Eivind med ektefeller og barnebarna Kari, Astrid, Johanne, Nicolai og Emelie, øvrige familie og venner.

Minnestunden etter bisettelsen fra Oddernes kirke ble avsluttet med Brøvig-familiens favorittsang: «Alltid freidig når du går, veier Gud tør kjenne, selv om du til målet når, først ved verdens ende!»

Thor Einar Hanisch

Regional høyskoledirektør for Agder-fylkene
1980–1994

FOTO PRIVAT

Louise Sandaker Hannon | advokatfullmektig
hos Raugland Advokatene

FOTO RAUGLAND ADVOKATENE

Lov
og
rett

Kan ansatte ytre seg fritt offentlig?

Det klare utgangspunktet er at alle har ytringsfrihet, også ansatte i barnehage- og skolesektoren.

Ytringsfriheten er en overordnet menneskerettighet vernet i Grunnloven og internasjonale konvensjoner. Har ytringsfriheten likevel noen grenser for ansatte som ytrer seg offentlig?

Lojalitetsplikten i arbeidsforhold kan sette grenser for en ansatts rett til å ytre seg offentlig. Lojalitetsplikten går ut på å fremme arbeidsgivers interesser og avstå fra å opptre slik at disse interessene skades. Utgangspunktet er at arbeidsgiver ikke kan reagere på ansattes ytringer, med mindre det foreligger en åpenbar risiko for skade på arbeidsgiverens legitime og saklige interesser. Det er arbeidsgiver som har bevisbyrden.

Det må foretas en konkret avveining mellom hensynene bak lojalitetsplikten og hensynene bak ytringsfrihet. Sistnevnte må tillegges stor vekt i denne avveiningen. Det må også tas hensyn til at ytringsfriheten er en grunnlovfestet rettighet som nyter et sterkt vern, mens lojalitetsplikt er ulovfestet.

Ytringens karakter er et viktig moment i avveiningen. Ytringsfrihetens kjerneområde er uttalelser av politisk karakter. Slike uttalelser bidrar blant annet til å oppnå sannhetssøken og demokrati. Det skilles mellom kritiske ytringer om et emne og ytringer som angriper en person. Kritiske personkarakteristikk nyter et beskjedent grunnlovvern.

Andre momenter som er relevante i avveiningen, er blant annet hvilken skadevirkning ytringen har for arbeidsgiver, om ytringen skjer i eller utenfor arbeidssammenheng og hvilken type jobb den ansatte har.

Hvor grensen for å ytre seg fritt går, er et aktuelt tema. For et par måneder siden kom Sivilombudet med en uttalelse i en sak hvor spørsmålet var om arbeidsgiver kunne sanksjonere en arbeidstaker for å ha kommet med en offentlig ytring innenfor eget fagfelt, se sak 2021/742.

Saken gjaldt en veterinær i Mattilsynet. I 2018 fikk hun publisert en kronikk om forholdet mellom dyrevelferd og pelsdyrhold

i en avis. Veterinæren var kritisk til pelsdyrhold. Arbeidsgiver ble informert om kronikken før publisering.

I 2019 igangsatte Landsbruks- og matdepartementet en høringsrunde i forbindelse med et lovforslag om pelsdyrhold. Veterinæren sendte inn kronikken fra 2018 som et høringsvar i eget navn, og la til sin utdanning og arbeidssted. Hun presiserte at hun sendte inn høringsvaret som privatperson.

Etter høringsrunden ble hovedinnholdet i veterinærens høringsvar gjengitt i en ny avis. I artikkelen utdypet Mattilsynet sitt syn på saken. Veterinæren ble likevel gitt en advarsel, med henvisning til at høringsvaret ikke fremsto som en privat ytring, når utdanning og arbeidssted fremgikk. Sivilombudet konkluderte med at ytringen var vernet av ytringsfriheten, siden den var å regne som en privat ytring. Arbeidsgiver kunne ikke gi veterinæren advarselen.

Veterinæren fikk også endrede arbeidsoppgaver som følge av høringsvaret. For å kunne fratas oppgaver etter en offentlig ytring, må det kunne påvises at arbeidsutførelsen er påvirket av meningene i ytringen.

Arbeidsgiver anmodet også om å få lese veterinærens fremtidige tekster før publisering og stilte krav til hvordan hun skulle sikre at ytringen fremsto som privat. Dette var i strid med forbudet mot forhåndssensur i Grunnloven.

Ombudets uttalelser i «veterinærsaken», er viktige og har overføringsverdi til barnehage- og skoleansattes ytringsfrihet. I kraft av sine stillinger har Utdanningsforbundets medlemmer ofte samfunnsnyttig og verdifull kompetanse. Kompetansen kan bidra positivt i det offentlige rom, også når fagpersoner uttaler seg på egne vegne og ikke for arbeidsgiver. Lærere og barnehagelærere som har uttalt seg som privatpersoner i forbindelse med pandemien, er et godt eksempel i denne forbindelse!

«Lojalitetsplikt er ulovfestet.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Terje Skyvulstad | nestleder

FOTO STIG WESTON

System for å vurdere kvalitet

Daværende utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet innførte nasjonale prøver i 2003, og disse og andre datakilder fikk seinere betegnelsen Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem (NKVS). Og helt siden da har det vært strid om verdien av prøvene og systemet.

Et kjernepunkt i lærerprofesjonens kritikk av NKVS har vært at systemet er ensidig opptatt av resultat kvalitet, og at resultatene som måles, representerer smale utdrag av elevenes kompetanser. Det har også vært vanskelig å forstå hvordan informasjonen fra NKVS er brukt på de ulike styringsnivåene. Omfanget av måling og rapportering gjennom NKVS har også blitt kritisert for å innskrenke lærernes profesjonelle handlingsrom, og for å stjele tid fra lærernes og skoleledernes kjerneoppgaver.

Utdanningsforbundet har derfor lenge etterlyst en gjennomgang av NKVS, og saken har vært diskutert i Stortinget flere ganger. I 2018 anmodet Stortinget regjeringen Solberg om å nedsette et partssammensatt utvalg for å foreta en slik gjennomgang. Først i 2020 satte imidlertid regjeringen i gang et arbeid som minnet om en slags oppfølging. I stedet for å nedsette et utvalg med et klart mandat, slik Stortinget hadde bedt om, ønsket Kunnskapsdepartementet (KD) å følge opp saken ved at referansegruppen for Fagfornyelsen, hvor lederne i organisasjonene møtte, skulle fungere som et slags rådgivende organ for de endringer som KD, etter forslag fra Udir, ønsket å sette i verk. I stedet for å invitere til en diskusjon om mål og rammer for et nasjonalt kvalitetssystem, inviterte KD til en diskusjon om nye adaptive prøvetyper til erstatning for nasjonale prøver. Da hadde daværende statsråd Guri Melby allerede bestemt hvilke typer prøver som skulle innføres.

Derfor er det bra at den nye regjeringen nå har satt utvikling av nye prøvetyper på vent. Når dette leses, har allerede organisasjonene og statsråden hatt et første møte om mandatet til et nytt utvalg som skal utrede hele NKVS.

For Utdanningsforbundet er det veldig viktig at et slikt utvalg tar tak i de grunnleggende problemene som har vært knyttet til NKVS. Ikke minst de innebygde motstridende målsettingene som er i systemet. Et kjernesporsmål er hvorfor vi trenger sammenlignbare tester, og i så fall hvordan slike resultater skal tolkes og brukes. Mye forskning tyder på at det kan settes mange spørsmålstegn ved om denne typen resultater fungerer som et godt uttrykk for skolenes kvalitet. Dette gjelder også etter at man har søkt å korrigere resultatene for elevenes ulike forutsetninger. I tillegg kommer de negative følgene av rangering mellom skoler og kommuner.

Det har også forsterket de negative følgene av kvalitetssystemet at flere kommuner og fylkeskommuner har brukt sine fullmakter til å vedta enda flere tester og rapporteringer enn det som følger av nasjonale beslutninger.

Konkurranse mellom elever, klasser, skoler og kommuner er neppe det som fremmer et likeverdig og godt skoletilbud til alle. Det er trolig motsatt: Ingen ting øker kvaliteten mer enn samarbeid og deling. Det vil derfor bli helt avgjørende for et nytt kvalitetsvurderingssystem at politiske myndigheter tør avvike, eller reelt endre, de delene av NKVS som medfører uheldig praksis. En videreføring av et system med motstridende mål vil høyst sannsynlig ikke føre til nødvendig endring i hvordan vi vurderer utdanningskvalitet.

«Konkurranse mellom elever, klasser, skoler og kommuner er neppe det som fremmer et likeverdig og godt skoletilbud til alle.»

Arbeidstid barnehage:

KS avviste Utdanningsforbundets krav

KS avviste Utdanningsforbundets krav i forhandlingene om en ny arbeidstidsavtale for barnehagelærere. Dermed videreføres gjeldende avtale ut 2023.

Utdanningsforbundet fremmet opprinnelig krav om å sikre styrerressurs i den enkelte barnehage og assisterende styrer i store barnehager.

– Vi ble ikke møtt på dette kravet. KS viste ingen vilje til å endre på punktet om styrere og ledere i arbeidstidsavtalen, sier Utdanningsforbundets leder, Steffen Handal.

Arbeidstidsavtalen SFS 2201 Arbeidstid barnehage, som partene inngikk i 2019, forlenges nå fram til 31.12.2023.

Forverrer bemanningskrisa

Handal vektlegger at utfallet er uheldig, og at utviklingen går i feil retning:

– Vi vet at KS er enige med oss i at god profesjonsledelse er nøkkelen til gode utdannings-

INGEN NY AVTALE. Den nåværende arbeidstidsavtalen i barnehagene forlenges fram til 2024.

FOTO MOSTPHOTOS

institusjoner. Barnehagelærerrolleutvalget var tydelige på at de oppgavene styreren nå er tillagt, er mer enn en person kan makte.

– Tilbakemeldingen fra våre egne medlemmer

er også klar: Styrerressursen er for knapp. Det er skuffende at KS ikke griper muligheten til å gjøre noe med denne situasjonen, sier Handal.

I barnehagelærerrollerapporten (Børhaug, 2018) kommer det frem at situasjonen bidrar til at styrerens oppgaver delegeres nedover.

– Her er vi ved kjernen av problemet, mener Handal.

Bemanning først

– Dette er viktig for meg å presisere: Den viktigste kampen for barnehagen nå, er å løse bemanningskrisa. Dette vil vi jobbe beinhardt med i tiden fremover. Vi er utålmodige og forventer at regjeringen leverer på sine løfter.

– Alle barn har krav på en innholdsrik hverdag i barnehagen. Vilklårene for å gi dem dette er blitt knappere de siste åra. Det trengs et skikkelig løft for kompetanse og bemanning i barnehagen. Det haster, fastslår Handal.

Husk forsikring i vinterferien

Som medlem av Utdanningsforbundet har du ekstra gode betingelser på reiseforsikring. Forsikringen gjelder i det du forlater hjemmet, enten du tar en tur i nabolaget, drar på hytta eller flyr til varmere strøk.

Les mer om vår reiseforsikring på udf.no.

TRYGGHET: En god reiseforsikring gir trygghet for deg og dine.

FOTO ANNA- JULIA GRANBERG

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for kommunikasjon i Utdanningsforbundet.

Slik er ny arbeidstidsavtale for

Sjekk svarene på de vanligste spørsmålene rundt den nye arbeidstidsavtalen for skolen.

Hva er det viktigste nye?

Avtalen har en ny innledningstekst som tydeliggjør lærerens rolle. Blant annet slår den fast at undervisning er skolens kjerneoppdrag, og at lærerne må få tid og rom til å forberede den.

Partene er ikke lenger pålagt årlige forhandlinger om arbeidsårets lengde. Det er fortsatt fullt mulig å forhandle om flere dager til kompetanseheving og planlegging. Det presiseres nå at det skal føres drøftinger om innholdet i plandagene.

«Planfestet arbeidstid» brukes i stedet for «arbeidstid på skolen». Det fastslås at planfestet arbeidstid er 1300 timer (barneskole), 1225 timer (ungdomsskole) eller 1150 timer (videregående). Det gjelder så lenge partene lokalt ikke blir enig om annet i forhandlinger. Det er ikke lenger obligatorisk å føre forhandlinger lokalt om arbeidstid på skolen, men fortsatt full anledning til det når partene ønsker det. Det spesifiseres at partene kan bli enige om mer fleksible arbeidstidsordninger, det krever partsenighet.

Kontaktlærerressursen i grunnskole doubles for kontaktlærere som har 21 kontaktelever eller flere: Kontaktlærerressursen for disse økes fra 45 minutter til halvannen time i uken. I tillegg beholdes tidsressurspotten i grunnskolen, og den bør fortsatt brukes på kontaktlærerne som har behov for mer tid.

Tidsressursen i videregående er økt med 15 minutter per elev på hver skole som tilsvarer 12,5 prosents økning. En formulering spesifiserer at tidsressurspotten som hovedregel skal brukes til å gi lærerne/ kontaktlærerne mer tid til sine oppgaver.

Fundamentene i den gamle avtalen ligger fast. Med det tenker vi på årsrammene for undervisning og tredelingen av årsverket der læreren selv disponerer en del av tiden til for- og etterarbeid.

Får avtalen betydning for alle lærere?

Ja, den inneholder en tydelig intensjon om at arbeidsoppgavene art skal ha betydning for hvor og når lærerne gjør arbeid utenom undervisningen.

Det betyr at de kan få større frihet til å utføre arbeidsoppgavene i planfestet tid på det stedet som er best egnet. Det åpner for eksempel opp for at møter mellom kollegaer kan arrangeres digitalt, og at lærere kan jobbe hjemmefra i tilfeller det er hensiktsmessig. Tanken er at ny avtale skal bidra til at lærerne kan få en mer fleksibel arbeidshverdag.

Har vi gitt fra oss noen fordeler?

Tidsressurspotten skal fortsatt brukes til reduksjon i antall undervisningstimer for lærere med byrdefull undervisningssituasjon. Det spesifiseres at dette er hovedregel. I gammel avtale står at tidsressurspotten kan omdisponeres til økt personaltetthet ved partsenighet. Den nye krever ikke det, men den skal fortsatt drøftes. Til gjengjeld er begrepet «personalitet» byttet ut med «lærertetthet». Det sikrer at en eventuell omdisponering av tidsressursen brukes på lærere.

Fra når gjelder avtalen, og hvor lenge?

Avtaleperioden er fra 01.01.2022 til 31.12.2023. I praksis vil det likevel si at den gjelder fra og med starten av neste skoleår, skoleåret 2022/23.

Mulig å forhandle lokalt?

Om partene lokalt på skolene er enige om det, er det full anledning til å forhandle fram en mer fleksibel lokal avtale.

Får noen lærere høyere lønn som følge av avtalen?

Nei, ingen lærere får høyere lønn som følge av avtalen.

Har de andre lærerorganisasjonene godttatt?

Alle de andre lærerorganisasjonene har skrevet under den nye avtalen.

Har Utdanningsforbundet fått gjennomslag for kravene våre?

Avtalen innebærer en direkte styrking av kontaktlærerressursen i grunnskolen. I videregående

gir avtalen mulighet for å styrke kontaktlærerressursen gjennom økt tidsressurs. En økning av kontaktlærerressursen i både grunnskole og videregående var hovedkravet vårt i disse forhandlingene.

Har avtalen betydning for planleggingsdager?

Den slår fast at alle lærere skal ha seks plandager. Det må være partsenighet hvis det skal utvides.

Kan kontaktlærere i grunnskolen med mindre enn 21 kontaktelever få økt reduksjon i undervisning på linje med kontaktlærere som har over 21?

Det spesifiseres at kontaktlærere i grunnskolen med 21 kontaktelever eller mer skal få doblet nedslaget i undervisning. Tidsressurspotten for grunnskolen er uendret, og den bør brukes på kontaktlærere som har behov for mer tid.

Blir det lettere å få gjort kontaktlærer-jobben?

Kontaktlærere med 21 kontaktelever, eller mer,

skolen

ARBEIDSTID SKOLE:
Det viktigste om den nye arbeidstidsavtalen finner du i disse spørsmålene og svarene.

ILL. FOTO OLE WALTER JACOBSEN

vil få dobbelt så mye tid til kontaktlærerjobben. Det vil si at de får mer tid til å gjøre de omfattende oppgavene som ligger til funksjonen. I tillegg beholdes tidsressurspoten i grunnskolen, og den bør fortsatt brukes på kontaktlærerne som har behov for mer tid.

Innebærer ny avtale forbedringer for lærere i videregående opplæring?

Så godt som alle forbedringene i avtalen gjelder også for vgo-lærere. Eneste forskjell er at kontaktlærerressursen ikke er direkte styrket i videregående. I stedet er tidsressurspoten økt, og det spesifiseres at potten kan brukes til redusert undervisning for kontaktlærerne.

Mange kontaktlærere i vgo med store/krevende klasser opplever kontaktlærerjobben som svært tidkrevende. Hva skal til for at de får gjort den jobben på en god måte?

Høyere lærertetthet i videregående er en viktig sak for Utdanningsforbundet. Vi mener kontakt-

lærerne i videregående har altfor liten kontaktlærerressurs i forhold til de omfattende oppgavene. Her hviler et tungt ansvar på fylkeskommunene og skolene som må sikre mindre klasser, og at hver kontaktlærer skal få ansvar for færre elever. Sentrale myndigheter har også et ansvar for å bidra med tydelige reguleringer og tilstrekkelig med ressurser.

Partene på skolene bør følge tett med på kontaktlærernes situasjon når de fordeler den økte tidsressurspoten. Økningen vil kunne bidra til å bedre situasjonen for kontaktlærere med store klasser, men den vil ikke være tilstrekkelig. Utdanningsforbundet er glade for at vi har fått gjennomslag for en avtale som gjør det lettere å ivareta kontaktlærerne også i videregående. Dette er et første skritt, vi vil fortsatt jobbe for kontaktlærerne i kommende forhandlinger.

Les mer på www.udf.no

Kurs

Tverrfaglighet og dybdelæring

15. februar er det nettkurs om tverrfaglighet og dybdelæring. Der får du bakgrunn for prinsippet om dybdelæring og konkretisering av begrepet basert på norske publikasjoner. Du får også et rammeverk for tverrfaglig undervisning, og eksempler på planlegging.

Kursholder: Seniorrådgiver Bjørn Bolstad ved UiO, som blant annet bistår skoler og skoleeiere i pedagogisk utvikling og i arbeidet med ny læreplan.

DATASPILL: Som sanselige og estetiske opplevelser i undervisningsrammer.

FOTO ADOBE STOCK

Kunst, kultur og dataspill

16. februar blir det nettkurs om hvordan bruke spillmediers muligheter for å kombinere faglige mål med kunst- og kulturopplevelser. Lær hvordan dataspill som læringsverktøy er tett forbundet med dataspill som sanselige og estetiske opplevelser, og at det er kortere vei mellom læreplanens overordnede del og konkrete kompetansemål enn man skulle tro.

Kursholdere: Jørund Høie Skaug, spillbyråkrat i Kulturtanken og Odin Nøsen, rådgiver hos oppvekstsjefen i Randaberg og del av Spillpedagogene.

Krevende atferd

17. februar holdes første del av et nettkurs om krevende atferd i barnehagen, dag to er 16. mars. Målet er å gi teoretiske verktøy for å forstå ulike atferdsuttrykk hos barn, og særlig hos dem som strever i samspill. Du får også praktiske verktøy i arbeid med ivaretagelse og tilnærming til utfordrende atferd og spesielt i vanskelige situasjoner.

Kursholder: Veileder Anita Juveli ved Nordre Aker skole og psykolog Nadina Peters ved Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress.

Les mer på www.udf.no/kurs

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for medlemstilbud i Utdanningsforbundet.

Dine medlemsfordeler

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og de du er glad i sammen få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi.

Forsikringer til medlemspris

Våre forsikringer er tilpasset ditt yrke og livsfasene du går gjennom.

	Reiseforsikring		Livsforsikring		Studentforsikring
	Innboforsikring		Barneforsikring		Husforsikring
	Grunnforsikring		70+ forsikring		Bilforsikring
	Uføreforsikring		Person 3:1 forsikring		Kritisk sykdomsforsikring

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 % rabatt på alt fra hytte- til husdyrforsikring. Rabatten er den samme, uavhengig av hvor mange forsikringer du har.

Tryg pluss

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea Direct
- Billån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio. Du får rabatt på alt fra leiebil til hytteleie og turutstyr.

Les mer og bestill på udf.no

Har du den beste reiseforsikringen?

Som medlem av Utdanningsforbundet har du ekstra gode betingelser på reiseforsikring. Forsikringen gjelder i det du forlater hjemmet, enten du tar en tur i nabolaget, drar på hytta eller flyr til varmere strøk.

Mer om reiseforsikringen
på **udf.no**

Som medlem i Utdanningsforbundet får du bladet **Utdanning** og ett valgfritt tidsskrift

På **Min side** kan du bestille og endre dine abonnement: udf.no/min-side

Gå inn på Min side
og les mer her:

Er du ikke medlem, men ønsker abonnement, kan du sende bestilling til: abonnement@utdanningsnytt.no

